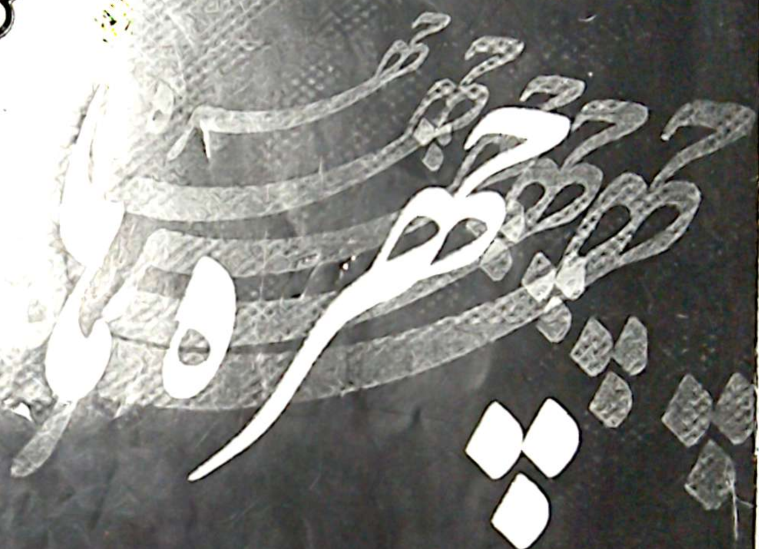
کلید

دهیواد دنامتوخیرولنده پیژندګلوي

صدیق الله بدر

۱۳۸۲

چهره ها

د هېواد د ناستو څېرو لنډه پېژندګلوي

لومړی ټوک

صدیق الله "بدر"

۱۳۸۲

دکتاب ځانګړنه

- د کتاب ن[illegible] [illegible]هره ها

- لیکونکی [illegible]دیق الله "بدر"

- خپرووو[illegible] [illegible]پل "نشرات.

- چاپ : د "فجر" مطبعه

- ډیزاین او کمپوز: محمد اکرم "درویش"

- دخپریدو کال : ۱۳۸۲

- د چاپ شمیر : ۱۰۰۰ توکه

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

این رساله معرف شرح حال مختصری از دانشوران، شاعران، ژورنالیستان، مبارزین راه آزادی، مشروطه خواهان و خدمتگاران صدیق این کشور است که در اعتلای فرهنگ افغانی، آزادی و عمران کشور زحمات زیادی را متحمل شده و با کارو پیکار خویش خود را جاودانه ساخته اند.

شرح حال چهره هایی را که در این رساله میخوانید طی ۶ ماه اول سال ۱۳۸۲ در صفحات چهره هایی هفته نامهء کلید به نشر رسیده است، که به هیچ شکلی یک کار کامل تحقیقی نمی باشد، زیرا این نخبه گان عزیز کشورمان مردانی نبوده اند که در چند سطر به معرفی گرفته شوند. شرح حال و خدمات هر کدام این نخبه گان به آثار جداگانهء نیاز دارد، که باید نوشته شود.

هفته نامه کلید که در آغاز (از بهار سال ۱۳۸۱) یک هفته نامهء خبری و ادبی بود در دوهمین سال نشراتی خویش (۱۳۸۲) دست به ابتکاری زد تا با داشتن ارزش خبری یک هفته نامه علمی و معلوماتی نیز باشد، که روی همین منظور صفحات جدیدی معلوماتی در کلید افزوده شد، که یکی از آن صفحات صفحهء (چهره ها) میباشد و گردانندگی آن به من داده شد.

بنده با در نظر داشت حجم صفحه تلاش نموده ام تا با استفاده از جراید، مجلات، کتب و سالنامه ها شخصیت های برازنده کشور را به معرفی بگیرم. این رساله شامل شرح حال نخبه گانی است که در دو قرن اخیر زیسته اند.

فهـرست

در آغاز تصمیم بدان بود که در صفحات چهر ها، شخصیت های معرفی گردند که در حفظ تمامیت ارضی کشور تلاش ورزیده اند و یا هم اینکه به شکلی از اشکال در عمران کشور سهم گرفته اند. روی این تصمیم در صفحات کلید عده، از شخصیت ها و مشاهیری معرفی شده اند که با سعی و تلاش خسته گی نا پذیر شهر خویش را ایجاد و توسعه داده اند مکاتب ایجاد کرده اند. باغ های عمومی و کلان غرض نموده اند و یا هم مراکز فرهنگی ایجاد کرده اند که در همان زمان از ارزش و اهمیت زیادی برخوردار بوده است.

اما در پهلوی معرفی چنین شخصیت ها، ضرورت احساس شد تا شاعران و ژورنالیستان نامدار کشور نیز معرفی شوند که با پشتکار صادقانه شان در بر انگیختن احساسات وطنی و ملی سهم گرفته اند.

امید وارم که این سلسله دوام پیدا کند و جلد های دیگر آن نیز ترتیب و به چاپ برسد من از مرکز کلتوری عرفان و بخصوص توجه آقای شیر احمد "ذهین" رئیس مرکز کلتوری ابراز سپاس مینمایم که شخصاً بنده را به چنین خدمت فرهنگی تشویق نموده و حالا نسبت به تأکید او شان این رساله به چاپ میرسد.

مرکز کلتوری عرفان از بدو ایجادش تا اکنون خدمات شایسته، فرهنگی، چون چاپ و نشر فصل نامه سپیده، هفته نامه، کلید، هفته نامه [illegible] و چندین اثر و رساله، انجام داده و آنرا به دور ترین نقاط کشور به دست خوانند [illegible] شایقین علم و دانش رسانیده است.

در اخیر از تمام خواننده گان [illegible] مینمایم که در زمینه با ما همکاری نموده و چهره هایی [illegible] هیچ جایی از آنها یادی نه شده است. [illegible] ایشانرا به آدرس [illegible] درسی از آنها بدهند.

با کمال [illegible]

صدیق [illegible]

محی الدین انیس

محی الدین انیس را بارنخست با نشر نخستین شماره‌ء روزنامه انیس، که در روز پانزدهم ثور سال ۱۳۰۶ به نشر رسید، شناختیم. اولین شماره‌ء این روزنامه در چهل و پنج نسخه با صاحب امتیازی و محرری مسؤول آن فرزانه مرد ادب و فرهنگ چاپ و نشر گردید، که در برگیرنده‌ء مسایل سیاسی، اجتماعی، ادبی و خانواده گی بود.

محی الدین انیس اصلاً از ساکنین مقر غزنی بود ولی دوره‌ء طفولیت و نوجوانی اشرا دور از وطن در کشور مصر گذشتاند.

خانواده انیس در زمان زمامداری امیر عبدالرحمن خان مجبور به ترک دیار

خود گردیده و در مصر مسکن گزین شدند.

انیس تحصیلات ابتدایی و مقدماتی اشرا در مصر فرا گرفته و از این بابت با زبان و ادبیات عربی اشنایی کامل داشت. وی عهد کرده بود که بعد از اتمام تحصیلات بوطن بر گردد. انیس در سال ۱۳۰۰ با آقای مجمد اسماعیل که به افندی شهرت داشت و از سوی حکومت افغانستان مامور خریداری یک مطبعهء مکمل برای افغانستان شده بود، ملاقات نمود. آقای افندی انیس را ترغیب به بر گشت نمود، که در آن روزها ملت قهرمان و سلحشور افغانستان تازه از استعمار انگلیس رهایی یافته و با ایثار و فدا کاری آزادی وطن را حاصل کرده بودند.

انیس نخست وارد هرات شد وطی اقامتش در آن حوالی ادبیات دری و نویسنده گی در این زبان را آموخت و کتابی هم به همین زبان بنام "ندای طلبه معارف" به رشتهء تحریر در آورد.

در سال ۱۳۰۴ وارد کابل شد و در بازار ده افغانان سابقه در سرای روغن فروش ها اقامت گزید.

در سال ۱۳۰۶ انیس به انتشار روز نامهء ملی ای به نام انیس همت گماشت، که نشرات آن تا ختم دورهء امانی دوام داشت و بعد از آن با آغاز اغتشاش، نشرات انیس به تعویق افتاد و محی الدین انیس مدت چند به حیث مدیر مسؤول اخبار مرکزی "حبیب الاسلام" وظیفه اجرا کرد و بعد از مدتی دوباره به نشر روز نامه انیس موفق گردید و همزمان با آن کتابی را تحت عنوان "بحران و نجات" نیز نوشت.

انیس با آغاز فعالیت مجدد روزنامهء انیس، به مثابهء یک ژورنالست و نویسندهء

حقیقت [illegible] تمام واقعیت های موجود آن زمان را به گوش مر [illegible]

[illegible] تحمل نتوانسته و انیس [illegible] به زندان کشانیدند. خانم [illegible] دش [illegible]

ماندند. در این ایام انیس مصاب به توبرکلوز بود و از اثر همین مرض در سال ۱۳۱۷ عقب میله های زندان جان به جان آفرین داد و در جای نامعلومی دفن گردید.

مرحوم محی الدین انیس با تاسیس و نشر انیس در تاریخ مطبوعات کشور تحول بزرگ فرهنگی را به وجود آورد که آن اساس گذاشتن مطبوعات غیر رسمی، آزاد و ملی میباشد.

انیس با همت والایی که داشت پرده از چهره مظالم روزگار برمیداشت و در همین راه دست خوش مشکلات، مصایب و زندان گردید... و ما برای همیشه وی را در تاریخ مطبوعات و ژورنالیزم کشور، بمثابه یک چهره پیشتاز و شخصیت ممتاز ارج خواهیم گذاشت.

روحش شاد و یادش گرامی باد!

ملي اتل

وزير محمد اکبر خان

سردار محمد اکبرخان غازي د امير دوست محمد خان بارکزي زوی په ۱۱۹۶ هـ لمريز کال کې زيږيدلی دی او د امير دوست محمد خان په لومړی دوره پاچاهی کې د جلال آباد حکمران و. هغه وخت چې انګريزانو پر افغانستان يرغل راوړ او امير دوست محمد خان له ارغندي نه [illegible] شاشو او د بخارا په لوري وخوځيد غازي اکبر[illegible] هم ورسره [illegible] و [illegible] چې بخارانه و[illegible]

خپلې [illegible]

[illegible] ۱۲۰ [illegible]

خان له بنده ازاد او له ملي پاڅون نه ۲۳ ورځې وروسته د ۱۲۵۷ هـ قمري کال د شوال په لسمه نیټه کابل ته را ورسید. کابل ته په رسیدو سره یې د ملي پاڅون له مشرانو سره یوځای د انګریزانو په شړلو کې لاس پورې کړ.

په ۱۸۴۱ میلادي کې کله چې غازیان ډیر پیاوړي شول او دښمن ته یې سخت ګوزارونه ورکړل، مکناټن د خبرو اترو پیشنهاد وکړ او وې ویل چې له افغانستان څخه دوتلو پروګرام لري. غازي اکبر خان او دغه نور غازیان ملګري لکه محمد شاه خان بابکرخیل، سلطان احمد خان، دوست محمد خان، خدابخش، غلام محی الدین خان او نایب مومن غلجایي له انګریزانو سره د خبرو په خاطر په بي بي مهرو کې د دغوی عسکري قشلې ته نږدې ورغلل.

غازیانو له مکناټن او ملګرو سره یې تر روغبړ وروسته د کابل سین تر غاړې خبروته سره کېناستل، خبرې پیل شوې او غازي اکبر خان مکناټن ته د دوه پریکړه لیکونو یادونه وکړه چې په یوه کې له افغانستان څخه د انګریزانو دوتلو او په بله کې د دغوی دپاتې کیدو خبرې وې، اکبرخان په زغرده مکناټن ته وویل چې: تاسې زموږ ترمنځ بې اتفاقي اچوئ او غواړئ چې په افغانستان کې و اوسیږئ. چې دا هیڅ دزغملو وړ نه ده.

په پای کې خبرې لفظي او لاس په لاس شخړې ته ورسیدې. غازیانو تر دې مخکې فیصله کړې وه چې که چیرته خبرو نتیجه ورنه کړه. انګریزان به ژوندي ونیسي خو داسې ونه شول. جګړه پیل شوه او یوه مرمۍ پر غازي اکبرخان ولګیده، خو زیات تپي نه شو. غازیانو د مقاومت په نتیجه کې انګریزي ګارډ تیت او پرک کړ. مکناټن د موقع په موندلو سره د اکبرخان له لاسه ځان خوشې کړ او غوښتل یې چې پر اکبرخان د برچې وار وکړي، خو محمد شاه خان بابکرخیل او

سلطان احمد خان پر هغه وار رومبی کړ او د تورو ګوزارونه یې پرې وکړل. په دې شیبه کې غازي اکبرخان خپله تمانچه راویسته او مکناټن یې دوه ډزه وویشت.

په ۱۸۴۲ دشاه‌شجاع تر وژل کیدو وروسته چې کله دهغه زوی فتح جنګ پر تخت کیناست تر ډیرو خبرو وروسته غازي اکبرخان یې دې ته وهڅاوه چې ورسره ملګری شي. اکبر خان ورسره ومنله او دهغه وزیر وټاکل شو، هغه وخت چې وزیر اکبرخان فتح جنګ له انګریزي جنرال پالک سره دپټو معاملو په درلو دلو سره بندي کړ او بیا فتح جنګ له زندان نه وتښتید او له پالک سره یې یو ځای پر کابل حمله وکړه او په ۱۲۵۸ قمري بیا پر تخت کیناست. اکبر خان بامیان ته لاړ. د امیر دوست محمدخان تر بیا پاچاکیدو وروسته هغه د ماما خیلو د سیمې د ارامولو په خاطر هلته واستول شو.

په همدې وخت کې غازي اکبرخان له نورو غازیانو سره په سلا مشوره دا پریکړه وکړه چې له لاسه وتلې سیمې ونیسي چې لومړی یې د باجوړ د نیولو پلان په نظر کې وخو امیر دا کارنه غوښت.

په همدغو شپو او ورځو کې وزیر اکبرخان د ملاریا په ناروغی اخته شوی و او د امیر دوست محمد خان په امر دیوه هندي ډاکټر له خوا وزیر اکبرخان ته دزهرو ګولی ورکړل شوه چې په لږه شیبه ... پښو و غورځاوه او د ۲۹ کالو په عمر وفات شو او دسخي صاحب ... روته وسپارل شو.

داکتر عبدالوکیل

1923

داکتر عبدالوکیل در برج حمل سال ۱۳۰۲ هجری خورشیدی در یک خانواده دیندار و علم پرور در شهر کابل چشم به جهان گشود. تحصیلات ابتدایی و متوسط اشرا در لیسه، استقلال و لیسه، عالی غازی و تحصیلات عالی خود را در هندوستان. امریکا و لندن به سر رساند. با اخذ سند لیسانس از پوهنتون لایلپور در سال ۱۳۲۵ به وطن باز گشت و مدت دوسال به حیث استاد در دارالمعلمین کابل به تدریس پرداخت. در سال ۱۳۳۱ خورشیدی سند دوکتورا (PH.D) خود را در رشته میوه از لندن به دست آورد و با آمدن از آنجا به حیث رئیس زراعت وادی هلمند مقرر شد و مدت ۱۲ سال در آن حوالی خدمت نمود. مدتی والی هلمند بود و در سال ۱۳۴۴ به حیث سناتور انتصابی مشرانو جرگه انتخاب شد.

در کابینه، داکتر طاهر مشاور وزارت زراعت و در کابینه شهید موسی شفیق وزیر زراعت بود.

داکتر عبدالوکیل در جریان امور رسمی و دولتی اش مردم را به باغداری به شیوه معاصر

تشویق مینمود و برای اعتلا و آبادی کشور پروژه های زیادی چون پروژه خاک شناسی، پروژه، اصلاح و ازدیاد علف چرها، پروژه، نگهداشت قرنطین و نباتات، پروژه های کوچک آبیاری پروژه بندهای کوچک و پروژه آبیاری پروان را اساس گذاشت.

هنگامیکه وزیر زراعت بود توجه زیادی به باغ های میوه نمود و درهمان زمان ۱۶ باغ میوه را در غزنی، فراه، لوگر، وردگ و سمنگان برای نمونه و تحقیقات ساختند، که نتایج خوبی در بر داشت. به همین سان داکتر عبدالوکیل هنگام خدمتش در وزارت زراعت انواع مختلف گندم، جو، جوار، برنج، پنبه و کنجد را به وطن وارد نمود.

در سال ۱۳۵۲ از وظایف رسمی دست کشید و بعد از کودتای ۷ ثور راهی دیار هجرت شد. از اینکه فکر آبادی وطن در سرش بود و به وطنش عشق میورزید وقت ناوقت به وطن سفر مینمود و تخم های اصلاح شده را وارد و باغداران کشور را به باغداری معاصر تشویق میکرد ... بالاخره این خدمت گار حقیقی و دلسوز بتاریخ ۲۴ قوس سال ۱۳۷۹ از اثر مریضی که عاید حالش شده بود جهان فانی را وداع گفت و در هدیره، ابایی اش در میدان شهر ولایت وردک به خاک سپرده شد.

به گفته، دوستان و همقطارانش، وی غور... [illegible] امریکا سپری کرد ولی نا[illegible] امیدانه [illegible] برگشت، هنگا[illegible] ...ده بود و تصمیم داشت که [illegible]

[illegible] به مرا[illegible]

خشک[illegible] ...گشت از امریکا نخستین [illegible]

پرسش[illegible] ...ران های زیاد دوامدار باریده [illegible]

است بگویید [illegible] ...ستانش وظیفه سپرده بود که [illegible]

مزار و قندهار [illegible] ...ت یا خیر و با این حال شک[illegible]

کنان میگفت: "حالا [illegible] خشکسالی نجات میابد.

[illegible] شاد داکتر عبدالو[illegible] وظیفه [illegible] میشمرد و هیچگونه تمایلات را بر تر از خدمت به وطن نمیدانست.

افغان ناشر

شیر محمد خــــان

1877

شیر محمد چې پلار یې محمدگل افغان نومیده. په ۱۲۵۶ لمریز کال دغزني په قره باغ کې زو کړی و او په قام خروتی پښتون و. نیکونه یې له پخوا زمانې په تجارت بوخت و او ده هم د نیکونو لاره خپله کړه. شیر محمد خان تر ۱۵ کلنی پورې د پلار تر روزنې لاندې و او په ۱۶ کلنی کې دخپل پلار په لارښوونه د تجارت لپاره هند ته روان شو او پوره دوه کاله یې هلته تیر کړل. له هند څخه په راستنیدو چې په تجارتي چارو کې یې پوره مهارت پیدا کړی و، په خپلې شخصي پانګې یې تجارت پیل کړ.

په میمنه کې له استوګنې وروسته له روسیې سره یې تجارتي رابطه ټینګه کړه.

ده هغه کوله چې خپل افغان تجار له بهرنیو تجارو سره او بهرني تجار له افغاني تجارو سره بلد کړي، څو په دې ډول افغان تجار له نړیوال تجارتي سیستم سره اشنا شي.

"هغه وخت چې په روسیه کې اړو دوړ رامنځته شو شیر خان په سمرقند کې د دیني، تاریخي او صنعتي علومو په خپرولو لګیا و او ددې کار لپاره یې څو تنه محررین ټاکلي وو. ده ټول ټال ۷۵ ټوکه تاریخي، دیني او تخنیکي کتابونه په نورو ژباړلي وو له هغې جملې ۴۴ کتابونه لا تر اوسه نا چاپه پراته دي. په چاپ شویو کتابونو کې مشهور هغه حیات فخر کاینات. رشحات نبویه، تاریخ اسلام، تاریخ عمومي، تربیه زنبور عسل او مراسلات دي.

شیرخان په دې کار سره غوښتل چې د خپلو خلکو علمي سویه لوړه کړي او خپل خلک د ګاونډیو په تاریخ او ژوند خبر کړي. ویل کیږي چې غازي امان الله شاه ده ته د دغو کتابونو د چاپ په خاطر د معارف لومړی درجه جایزه ورکړې وه.

شیرخان د نادرخان په دوره کې ددربار دغوښتنې له امله تجارتي چارې پریښودې او رسمي دندو ته یې اوړه ورکړه! لومړی پلا دی د ارکون ولسوال مقرر شو او دخپل تدبیر او پوهې په مټ له هغې سیمې څخه ۸۰۰۰ میله وسله راټوله کړله او په سیمه کې یې پوره امنیت را وست.

کله چې شېرخان دخپلې پوهې، ورتیا او د[illegible] له امله د میمنې حاکم مقرر شو. هلته یې هم د امنیت [illegible]رلوستو کې اوچت ګامونه پورته کړل او سر بیره پر دې یې ځیني عمراني کارونه هم تر سره کړل. ده په هغه سیمه کې د تیلیفون د مزي له غځولو سره خلک د عمومي باغونو جوړولو ته هم وهڅول.

په ۱۳۱۱ لمریز کال کې دولت دده د لا زیات درناوي په خاطر هغه د بدخشان او قطغن نایب الحکومه وټاکه، کله چې د بدخشان او قطغن واک ورته وسپارل شو، ده سم له واره په هغه سیمه کې د ۱۵۰۰ کیلو مترو په اندازه یو سړک وویست او تر هغه وروسته په قطغن کې د ښار او کلیوجوړولو اصلاحات یې رامنځته کړل. هغه د کندز، فرخار، بغلان، خواجه غار او اشکمش ښارونه جوړ کړل. دولتي کارکوونکو ته یې کورونه ورکړل. د سرو زرو داستخراج لپاره یې یو مدیریت پرانیست. د کابل او قطغن ترمنځ مخابراتي اړیکه یې ټینګه کړه او ټولو ولسوالیو ته یې د ټیلیفونونو مزي وغځول، په خان آباد کې یې یو عمومي باغ جوړ کړ او په هغه باغ کې یې ورزشي ستدیوم پرانیست، لویې او وړې ویالې یې د کلیو ترمنځ تیرې کړې او په پای کې دغه نومیالی شخصیت د ۱۳۱۸ لمریز کال د وري په ۲۸ نیټه دکابل د علی آباد په روغتون کې وفات او مړی یې په خپلې پلرنی هدیره، د غزني په قره باغ کې، خاورو ته وسپارل شو.

شیرخان په خلکو کې خورا زیات محبوب و او په ژوندوني کې د ولس له خوا د بابا په لقب لمانځل کېده او ټولو ورته شیرخان بابا وایه او هماغه وخت خلکو دده په نامه په خان آباد کې یو درملتون جوړ کړی و.

دولت هم په خپل وار د شیر خان له مړینې وروسته چې دده کار او زیار ته و کتل لومړی پلایې دکندز لیسه دده په نامه ونوموله بیا یو وخت چې کله اعلیحضرت محمد ظاهر شاه کندز ته ورغی هو ډیې وکړ چې په کندز کې دده په نوم یو مینار جوړ کړي، اعلیحضرت که څه هم دمینار لومړی ډبره ایښې وه خو خلکو په خوښه یې دقزل قلعه نوی جوړیدونکی بندر دده په نامه کړ، چې نن مو بر ناسې هغه بندر د شیرخان بندر په نامه پیژنو.

علامه صلاح الدین سلجوقی

۱۸۹۶

استاد صلاح الدین سلجوقی فرزند سراج الدین مفتی سلجوقی هروی که در ۱۲۷۵ خورشیدی در شهر هرات چشم به جهان گشود یک نویسنده، ژورنالیست، شاعر و عالم نامدار افغانستان بود سلجوقی از ال سلجوق و آل سلجوق از شاخه های ترکان میباشد.

استاد تحصیلات ابتدایی را از پدرش فرا گرفت و برای فراگیری علوم مروج وقت نزد بعضی از علما و استادان مشهور آنزمان زانو زد. در سال ۱۲۹۴ خورشیدی بحیث مفتی محکمهء هرات مقرر شد. بعدبه کابل آمد و در لیسه حبیبیه به تدریس ادب و فلسفه پرداخت. در سال ۱۳۰۰ خورشیدی مدیر عمومی معارف هرات و در سال ۳۰۲ مسؤول جریده اتفاق اسلام وابسته به مدیریت ... سال ۱۳۰۳ جریده‌ای را ... بعد تر عضو ریاست دار التالیف

ثروت تاسیس و نخستین مدیر مسؤول آن بود. در سال ۱۳۰۵ منشی فرهنگی دارالتحریر شاهی و در سال ۱۳۰۷ مدیر مطبوعات وزارت خارجه گردید و در دورهء بعد از امانی مدتی در زندان به سر برد.

در سال ۱۳۱۸ با ایجاد ریاست مستقل مطبوعات در کشور، در سطح کابینه؛ بحیث نخستین رئیس آن مقرر گردید. در سال ۱۳۲۷ مستشار سفارت افغانی در پاکستان بود و در سال ۱۳۲۸ در دورهء هفتم شورا وکیل منتخب مردم هرات شد. در سال ۱۳۳۲ برای بار دوم بحیث رئیس مستقل مطبوعات اجرای وظیفه نمود. در سال ۱۳۳۳ سفیر کبیر افغانستان در قاهره تعیین شد که در همین زمان سفیر و نمایندهء فوق العاده افغانستان در کشور های سودان، لبنان و یونان نیز بود و تا ختم سال ۱۳۴۱ به همین وظایفش ادامه داده و بعد از آن استعفا داد و به افغانستان آمد.

علامه سلجوقی در ۱۳۴۹ خورشیدی به اثر سکتهء قلبی جهان فانی را وداع گفت و در شهدای صالحین کابل به خاک سپرده شد.

روان شاد علامه سلجوقی در دوران حیاتش فعالیت های زیاد علمی، فرهنگی و ادبی را انجام داد که ذیلاً به چند اثر چاپ شدهء آن اشاره میشود:

- تاریخ فتوحات اسلامیه: استاد با چندتن دیگر از نویسنده گان در ترجمه این اثر همت گماشته است.
- مقدمهء علم اخلاق: در دوبخش، اثریست تالیف و ترجمه شده.
- علم اخلاق (نیکو ماکوسی): اثریست از ارسطو که آنرا به زبان دری ترجمه نموده است.

تهذیب اخلاق: اثریست بر گردانده شده از ابن مسکویه.

- افکار شاعر: تالیف.
- جبیره: تالیف.
- نگاهی به زیبایی: تالیف و ترجمه.

- سر گذشت یتیم جاوید، یا محمد در شیرخواره گی و خرد سالی: ترجمه

- نقد بیدل: تالیف.

- تجلی خدا در افاق و انفس: تالیف.

- اثر الاسلام فی العلوم و الفنون: بزبان عربی تالیف.

- تقویم انسان: تالیف.

- اخلاق: کتاب درسی برای صنوف رشدیه در دورهء امانی.

- ادبیات: کتاب درسی.

- ثروت: کتاب درسی.

- قواعد ادبیه: تالیف مشترک با قاری عبدالله و هاشم شایق.

همچنان گفته میشود که استاد مرحوم کتابهایی تحت عناوین (افسانهء فردا و علم بی
و بدیع نیز تالیف نموده است. هکذا رسالهء منظوم تحت عنوان "آئینه تجلی" نیز از آن ل
است که طی آن به سوالات منظوم مایل هروی جوابات منظوم ارایه داشته اند.

محمد امین خوګیانی

Jan | 1900

محمد امین خوګیانی د مولانا محمد اسرایل زوی په ۱۲۷۸ لمریز کال د مرغومي په میاشت کې د ننګرهار د خوګیانیو ولسوالی د کیناباد په کلي کې زیږېدلی دی.

محمد امین خوګیاني لومړنی زده کړې له کوره پیل کړې او بیا یې له نورو جیدو علماوو څخه دوخت مروج علوم زده کړل او د لاهور په نعمانیه او د تاکال په اسلامیه کالج کې یې د عربي علومو امتحان ورکړ.

د غازي امان الله شاه په وخت کې چې په هېواد کې د نوې ښوونې او روزنې د ترویج لپاره هڅې پیل شوې، ده د ننګرهار په خوګیانیو کې د "شجاعت" په نامه دیوه ښوونځي بنسټ کېښود او بیا د هماغه ښوونځي سر ښوونکی و تاکل شو او له ۱۲۹۹ څخه تر ۱۳۰۳ لمریز کاله پورې یې دغه دنده پرمخ یوړله. تر هغه وروسته دیو کال لپاره د ننګرهار د پوهنې د مدیریت مرستیال او کفیل هم و. په ۱۳۰۵ لمریز کال کې یې مطبوعاتو ته مخه وکړه لومړی د ننګرهار د مطبوعاتو معاون او د اتحاد مشرقي د جریدې ترجمان او معاون و او د ۱۳۰۸ لمریز کال د مرغومي

تر میاشتې پورې د ننګرهار د مطبوعاتو او اتحاد مشرقي مدیر و یو څه وخ
اصلاح د جریدې مدیر هم و او د اغتشاش په دوره کې په کور ناست و.

له ۱۳۱۰ لمریز کال نه تر ۱۳۱۹ لمریز کاله پورې د انیس دملي ورځپاڼې مسو
مدیر و او له ۱۳۱۹ لمریز کال څخه تر ۱۳۲۵ پورې د مطبوعاتو د مستقل ریا
مشاور و چې بیا دیو کال لپاره د عدلیې وزارت معین و تاکل شو. له ۱۳۲۷ څخ
۱۳۲۹ پورې د تمیز د عالي محکمې رئیس و او د ۱۳۴۹ لمریز کال د تلې تر میا
د مشرانو د جرګې غړی او انتصابي سناتور و چې تر دې وروسته یې تقاعد و ک
بیا د ژوند تر پایه په کور دیره و او خپل وخت یې په مطالعې او دخپلو یاد داش
په تنظمیو لو کې تېراوه دغه نومیالی د ۱۳۶۴ لمریز کال د مرغومي په پنځمه ت
۸۶ کالو په عمر په کابل کې له دې نړۍ څخه ستر کې پټې کړې.

محمد امین خوګیاني د وطن دبچو د روزنې تر څنګ دهېواد د ژورنالیز
وده او پر مختګ کې نه ستړې کیدونکې هلې ځلې کړې وې او د لیکن
ډګر کې یې خوراغني آثار کښلي چې یو څو یې په لاندې ډول یادو:

۱- حیات سید جمال الدین.

۲- تدوین حیات سید علی ترمزي، پیر بابای بنیري.

۳- د قضا تاریخ نا چاپ.

۴- دپښتو نوی ځلی نا چاپ.

۵- روښانیان

۶- تاریخ اسلا

۷- د ژوند خاطر

۸- متفرقې مقالې او لیکنې چې مطبوعاتو کې چاپ شوې دي.

سرور جویا

۱۳۹۶/

سرور جویا فرزند حاجی میرزا غلام حسین خان در سال ۱۲۷۷ هـ ش در شهر کابل چشم به جهان گشود و تحصیلات ابتدایی را از پدر فرا گرفت و آهسته آهسته به فراگیری علوم مروج پرداخت.

با آغاز جنگ استقلال سرور جویا همراه با پدرش، که منشی عبدالقدوس خان صدر اعظم؛ بود، به محاذ سپین بولدک رفت و درین راه تلاش زیادی به خرج داد. بعد از حصول استقلال تا سال ۱۳۰۱ جویا به حیث کاتب دارالانشاء صدر اعظم نامبرده ایفای وظیفه کرد و با برگشت به کابل در ردیف منشیان غازی امان الله شاه قرار گرفت.

بنابر علاقمندی خاصیکه به تحصیل داشت، راه ایران و شوروی را در پیش گرفت و

طی سه سال (۱۳۰۴- ۱۳۰۵ و ۱۳۰۶) در آن کشور ها به فراگیری فنون طباعت و روزنامه نویسی پرداخت و همزمان زبان روسی را نیز آموخت.

در سال ۱۳۰۶ به وطن برگشت و مدیر مطبعه هرات شد، در سال ۱۳۰۷ به حیث مدیر جریده اتفاق اسلام در هرات تعیین گردید و نخستین مطبعه حروفی را در هرات بنیاد گذاشت.

جویا در اتفاق اسلام با نشر مطالب پرمحتوا، روحیهء وطن پرستی را در بین مردم قوت میبخشید و در برابر مظالم روزگار مصرانه ایستاده گی میکرد.

در زمان زمامداری نادر خان، "جویا" علاوه بر مبارزه با خیانت و فساد داخلی، مبارزه شدیدی را با نشرات و مطبوعات سوء و پلید خارجی نیز به پیش میبرد که در نتیجه همین مقاومت ها علیه او در هرات سؤ قصد نا جوانمردانه ای صورت گرفت و شدیداً جراحت برداشت و غرض تداوی به هند رفت.

با بازگشت از هند، در سال ۱۳۱۰ عضو انجمن ادبی کابل شد و بعد از مدتی از اثر شدت یافتن مریضی محی الدین انیس مسؤولیت روزنامهء ملی انیس را بعهده گرفت و در سال ۱۳۱۱ دوباره به انجمن ادبی کابل آمد و در مجله کابل به چاپ مقالات علمی و ادبی پرداخت.

در سال ۱۳۱۲ از همین انجمن راهی زندان شد و ۱۴ سال زندان را سپری نمود. بعد از رهایی به حیث مدیر عمومی تعاونی مقرر گر[illegible] در سال [illegible] طرف شهریان کابل به حیث وکیل بلدیه انتخاب شد.

در سال ۱۳۲۸ [illegible] کشور، حزبی را بنام وطن اساس گذاشت و [illegible] همت گماشت، که در نتیجه همین تلاش های [illegible] کشانیده شد؛ اینبار ده سال را در [illegible] بسر برد و در پشت [illegible]

گفته میشود که جویا در زندان مبتلا به مرضی شده بود و در اثر پیچکاری داکتر موظف زندان روح از تنش جدا شد.

مرحوم جویا نخستین نویسنده و ژورنالیست کشور بود که برای بار نخست رساله ای زیر نام (نظری به مطبوعات و نشریات) نوشت و در آن سیر تاریخی ژورنالیزم در افغانستان را به تحقیق گرفت.

این رساله وی در هشت شماره، نخست مجله کابل در سال ۱۳۱۱ به نشر رسیده است.

عبدالمجید زابلی

۱۸۹۳

عبدالمجید زابلي د عبدالحکیم خان تره کي زوی په ۱۲۷۱ لمریز کال په هرات کې زوکړی و. پلار یې په مشهد، تاشکند او بخارا کې په تجارت اوسوداګری بوخت و. زابلي خپلې لومړنی زده کړې په تاشکند کې سرته و رسولې او په اماني دوره کې په مستوفیت او ګمرکاتو کې په دنده وګومارل شو. چې په ګمرکاتو کې یې تر یوې لنډې مودې خدمت وروسته ماموریت پرېښود او دلوړ وزده کړولپاره تاشکند ته لاړ او له هغه ځایه یې مسکو او آلمان ته هم سفرونه وکړل. په مسکو کې د استوګنې په وخت ده خپل کور دافغانستان سفارت ته ورکړ او د افغانستان سفارت په کې ځای پر ځای شو.

کو نه کابل ته په راستنیدو یې له مطبوعاتو سره همکاري پیل کړه او په
جریده کې یې د افغانستان د تجارت او سوداګرۍ په اړه مقالې خپرې

مد نادر شاه قدرت ته درسیدو په وخت کې دی په آلمان کې و او
یلنه او بیا بیا ټینګار هېواد ته راستون شو او د یو شمیر نورو افغاني
و په ملتیایي دملي بانک او سهامي شرکتونو بنسټ کېښود.
ه زابلي د تجارت د اتاقونو په جوړولو کې هم پوره هڅه وکړه او
یې یو قانون تدوین کړ او دکابل پوهنتون د جوړولو لپاره یې دولت
نظریې وړاندې کړې.
دار محمد هاشم خان په کابینه کې د ملي اقتصاد وزیر وټاکل شو او دخپل
بهیر کې یې د افغاني صنایعو په تېره دقره قل د پوستکو د پراختیا او
پاره زیاتې هلې ځلې وکړې او د امریکا او اروپا بازارونو ته یې دقره قل
و او د وړیو د صادرولو لارې چارې برابرې کړې.
په هېواد کې دکرنې او صنعت دودې په خاطر دځینو پروژو د جوړولو
راندې کړې چې دهلمند د ناوې پروژه، د بغلان د قند، د پلخمرې او
نساجي فابریکو او د کندز د سپین زر د شرکت جوړېدل دده له طرحو
. همداراز ده دخوشال خان او رحمن بابا دلیسو د لیلیې امکانات او
هم له خپل شخصي لګښت نه برابر کړي وو.
د سردار شاه محمود خان په کابینه کې له یو څه مودې کار وروسته
لار. د ډاکټر یوسف د صدارت په وخت کې زابلی یو ځل بیا هیواد ته
د ۱۳۴۳ لمریز کال په لویه جرګه کې یې چې د اساسي قانون د جوړېدو په

خاطر جوړه شوې وه کډون وکړ.

د ۱۳۵۲ لمریز کال د سرطان له کودتا نه وروسته زابلي بیا امریکې ته لاړ
هلته یې د ماساچوسټ په ښار کې استوګنه غوره کړه. د ۱۳۵۸ لمریز کال په اوایلو
کې ده خپل ټول غیر منقول جایداد دولت ته په واک کې ورکړ چې په ملي
مصالحو او تعلیمي لا رو چارو کې استفاده ځنې وشي.

زابلي په ۱۳۷۷ لمریز کال د ۱۰۶ کالو په عمر د امریکا په متحده ایالاتو کې
دنیا ځخه ستر کې پټې کړې او په امانت ډول د ماساچوسټ په ښار کې خاورو
وسپارل شو.

زابلي په هیواد کې د تجارت، بانکداری او اقتصاد پرپیاوړتیا سربېره
ښوونې او روزنې له ارتقا سره هم ډیره زیاته مینه درلوده او دهمدې مینې
کې یې تر خپل مرګ ډیره موده مخکې وصیت کړی و چې دده ټوله شتمني
راتوله او افغانستان نه دروسانو تر وتلو وروسته، دښوونې او روزنې په انکشاف
کې ولګول شي.

همدارنګه یو وخت زابلي د فرهنګیانو د تشویق لپاره له خپلو پیسو چې
ملي بانک کې بیلې کړې د اقتصاد جایزه ټاکلې وه.

محمد عثمان صدقی

عثمان صدقی فرزند حبیب
میزان سال ۱۲۹۳ خورشیدی
چشم به جهان گشود با
وره ابتدائیه، در لیسه حبیبه
ـ و در سال ۱۳۱۴ خورشیدی از
غ گردید.

فراغت به حیث سرکاتب در
وزارت معارف تعیین گردید.

از اوان جوانی به ادبیات و
علاقمندی خاصی داشت و
منظور در سال ۱۳۱۷ خورشیدی عضویت انجمن ادبی کابل را بدست آورد و
آن شامل پوهنځی حقوق گردید و در سال ۱۳۲۰ از آن فارغ گشت. بعد از
ادیو رفت و به حیث مدیر نشرات رادیو شامل کار شد.

۱۳۲۳ گردانندگی و مسؤولیت روزنامه، ملی انیس را بعهده گرفت و مدت
وظیفه را به پیش برد.

سرطان سال ۱۳۲۶ به امریکا رفت و به تحصیل علوم پرداخت و همزمان با آن
لاعات سازمان ملل متحد به همکاری آغاز نمود.

در سال های ۳۰ به کابل آمد و در سال ۱۳۳۹ به حیث مدیر اطلاعات ملل متحد

در کابل کار کرد. در اوایل دهه ۴۰ دوباره به امریکا رفت و بعد از مدتی به کابل آمد و در
سال ۱۳۴۴ عهده دار وزارت اطلاعات و کلتور شد که تا سال ۱۳۴۶ این وظیفه را انجام داد.
در دوران صدارت نور احمد اعتمادی به حیث سکرتر جنرال وزارت خارجه مقرر شد و بعد
از دوسال به حیث سفیر افغانستان در چین خدمت نمود.

در سال ۱۳۵۲ به تقاعد سوق و به کابل برگشت و به کار های فرهنگی پرداخت. در
سال ۱۳۵۷ مانند سایر افغانها راه هجرت را در پیش گرفت و راهی امریکا شد و با خانواده
اش در شهر پنسلوانیای امریکا میزیست و بالاخره در برج عقرب سال ۱۳۷۷ خورشیدی در
همانجا در دیار غربت چشم از جهان فروبست.

مرحوم صدقی در سرایش شعر و نویسنده گی دست بالایی داشت و از جمله
ژورنالیستان قابل حساب به شمار میرفت.

نوشته های صدقی گرفته شده از زبان عامه بود و از این سبب در بین مردم از پذیرایی
خاصی برخوردار بود.

مرحوم صدقی در ساحه سیاست، تاریخ، جغرافیه و ادب آثاری چون:

- شهرهای آریانا: چاپ وزارت اطلاعات و کلتور.
- کابل شاهان: چاپ مرکز مطالعات بین المللی کوشانی ۱۳۵۷.
- سرود هستی: مجموعه شعری.
- نجوای د[illegible] امریکا به [illegible]

[illegible] همیشه جاویدانه نگه خواه[illegible]
داشت.

مرحوم صدقی [illegible] همت میگماشت و در دور[illegible]
وزارتش بخشهای [illegible] های رادیو افغانستان تغیرا[illegible]
مثبت رونما گردید.

فکری سلجوقی

۱۹۵۹

فکری سلجوقی، شاعر هنرمند و مورخ شهیر کشور، در پای حصار "دژ شمیران" شهر تاریخی هرات، در خانواده، اهل علم و فضل بدنیا آمد نامش عبدالرووف فرزند مولوی عبدالفتاح، که تخلصش فکری و نام خانواده گی اش سلجوقی است.

سال تولد استاد فکری را مطبوعات کشور ۱۲۸۶ خورشیدی نوشته اند. که به این ترتیب در وقت وفات ۵۹ بهار از عمر پر بارش میگذشته است. ولی خودش در مثنوی "فریدون و زهره" در اواخر سال ۱۳۴۷ عمرش راشصت و چند ساله بیان کرده است.

فکری سلجوقی در سن شش سالگی به مکتب رفت. در صنف شش بود، که به اثر اغتشاش و خرابی اوضاع آن وقت از ادامه تحصیل محروم گردید. ولی نزد پدرش به ادامه فراگیری علم پرداخت و از محضر علمای سلجوقی پایحصار و دانشمندان هراتی بگونه

سمی بهره، کافی برد.
عر و خوشنویسی را نزد پدرش، نقاشی و بخصوص تهذیب را، نزد ا
ی و استاد فقیر هروی نقاش، دو برادری که چراغ میناتور با مرگ
ش ماند، آموخت. در آموزش موسیقی، کاشی کاری و کتاب شناسی
راوان برد.
وانشاد فکری به فرهنگ و زادگاهش هرات باستان علاقهء فراوان
گه داشتن افتخارات تاریخی کشور، سعی بلیغ بخرج میداد. او با تلا
ر، بر گورومزار اهل دانش و فرهنگ کشور شمع های تحقیق می اف
ی و بدون اینکه، هیچ گونه ادعایی بر چیز فهمی خویش داشته باشد. ز
را وقف جستجو و پژوهش نمود.
در سال ۱۳۴۷ به خواهش وزارت معارف، به تحقیق و تنبع در باره آثار و ف
ی مصروف گشت با تاسف بدون اینکه پاداشی ازین عمل فرهنگی خ
رده باشد، چشم از جهان پوشید.
استاد فکری در سال ۱۳۱۴ به حیث مامور در تلگراف خانه هرات به کار
۱۳۱۵ این وظیفه را پیش برد. پس از آن از سال ۱۳۱۶ مدتی به کار
جامع هرات مشغول بود، در سال ۱۳۱۷ به حیث معاون انجمن ادبی
مود. در سال ۱۳۲۸ بعد از تاسیس کلوپ ادبی هرات و آغاز دوره دو
ت، به صفت معاون مجله هرات مقرر شد. در سال ۱۳۳۱ به حیث مامور
ر تا اخر سال ۱۳۳۵ به این وظیفه مشغول [illegible] پس تا سال ۱۳۴۰
ه مسوول مجله هرات و مدیر کل [illegible] ولا [illegible] بود.
در سال ۱۳۴۳ به کابل خواسته شد [illegible] عضو [illegible] مقرر گر
عضو مسلکی انجمن تاریخ و در سال [illegible] فهرستی جامع

غیر رسمی بهره، کافی برد.

شعر و خوشنویسی را نزد پدرش، نقاشی و بخصوص تهذیب را، نزد ا
هروی و استاد فقیر هروی نقاش، دو برادری که چراغ میناتور با مرگ
خاموش ماند؛ آموخت. در آموزش موسیقی، کاشی کاری و کتاب شناسی
رنج فراوان برد.

روانشاد فکری به فرهنگ و زادگاهش هرات باستان علاقه، فراوان
زنده‌نگه داشتن افتخارات تاریخی کشور، سعی بلیغ بخرج میداد. او با تلا
ناپذیر، برگورومزار اهل دانش و فرهنگ کشور شمع های تحقیق می اف
فروتنی و بدون اینکه، هیچ گونه ادعایی بر چیز فهمی خویش داشته باشد، زن
خود را وقف جستجو و پژوهش نمود.

در سال ۱۳۴۷ به خواهش وزارت معارف، به تحقیق و تتبع در باره آثار و فل
بلخی مصروف گشت با تاسف بدون اینکه پاداشی ازین عمل فرهنگی خ
آورده باشد، چشم از جهان پوشید.

استاد فکری در سال ۱۳۱۴ به حیث مامور در تلگراف خانه هرات به کار
تا سال ۱۳۱۵ این وظیفه را پیش برد. پس از آن از سال ۱۳۱۶ مدتی به کار
مسجد جامع هرات مشغول بود، در سال ۱۳۱۷ به حیث معاون انجمن ادبی
وظیفه نمود. در سال ۱۳۲۸ بعد از تاسیس کلوپ ادبی هرات و آغاز دوره دوم
هرات، به صفت معاون مجله هرات مقرر شد. در [illegible] حیث مامور
مقرر و تا اخر سال ۱۳۳۵ به این [illegible] تا سال ۴۰
نگارنده مسوول مجله هر[illegible]

در سال ۱۳۴۳ به کابل خواسته [illegible] مقرر گر
بعد عضو مسلکی انجمن تاریخ و در [illegible] رستی جامع ا

کتابخانه آرشیف ملی نایل آمد. و سر [illegible] در [illegible] سال ۱۳۴۶ [illegible] نشین شد [illegible]
حوت ۱۳۴۷ به حق پیوست.

[illegible] فکری:

۱- خاطرات سفر غور (ره آورده غور).

۲- تدوین دیوان بنایی هروی.

۳- چاپ دیوان آصفی هروری.

۴- رساله گازر گاه.

۵- رساله خیابان.

۶- رساله مزارات هرات.

۷- تصحیح و تحشیه (مقامات خواجه انصار).

۸- ذکر برخی از خوشنویسان و هنر مندان.

۹- بخشی از تاریخ هرات باستان.

۱۰- نگارش صدها مقاله تحقیقی و ادبی.

۱۱- یاداشت ها.

۱۲- تحشیه و تصحیح رساله موسیقی درویش علی هروی.

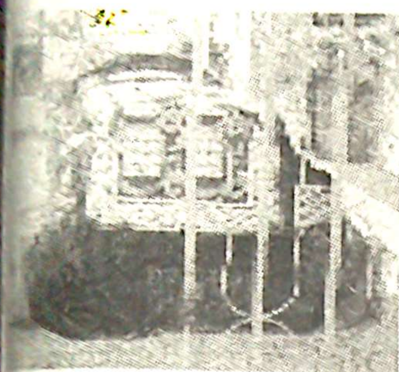
۱۳- ترتیب فهرست نسخ خطی.

دیوان شعر شامل (قصاید، غزلیات، ترجیع بند، ترکیب بند، رباعیات و غیره) که چاپ نگردیده، و از آن بالاثر حوادث اثری نیست.

مثنوی فریدون وزهره (که داستانی است عشقی و تاریخی) که این اثر هم متاسفانه ناپدید است.

قرار معلوم اخیراً عبدالغنی نیک سیر در جمعاوری دوباره، اشعار استاد فکری سلجوقی همت گماشته است.

نجم الدين آخونزاده

د نجم الدين اخونزاده زيارت

نجم الدين اخندزاده چې د هډې په اخونزاده صاحب مشهور و، په اصل کې د غزني له شېلګر څخه و؛ د زوکړې نېټه يې نده معلومه. د پلار نوم يې محمد حسن او نيکه يې خلکو بابا صاحب باله. اخونزاده صاحب له مور څخه وړوکی پاتې شوی و او له خپلې ميرې سره اوسيده. کتابونو کې ليکل شوي چې ميرې ورسره ښه وضعه نه کوله او له همدې کبله يې کور پرېښی و.

اخونزاده صاحب لومړني زده کړې په غزني کې وکړې. کله چې د ميرې له څپېړ و نه په تنګ شونو لوګر، کابل او بالاخره ننګرهار ته راغی. په ننګرهار کې يې له ملا اکرم نه سبق وويلو ورپسې يې د شپول په سيمه کې د ملا شعيب اخندزاده او په هسکه مېنه کې دمولوي شريف نه زده کړې [illegible] ورروسته مولانا نجم الدين (له اخونزاده صاحب) نه په پېښور او [illegible] سبق ويل پيل کړل او دا هغه وخت و چې له ډهلي نه [illegible] کرمت و.

مولانا [illegible] صاحب څخه کرېدې

دسې [illegible] ښار ته نژدې چې

اوس دغه ځای ته (سیدو) شریف وايي اخونزاده صاحب دسوات صاحب نه
څلورو طريقو قادريه، نقشبنديه، سرورديه او چشتيه ماذون و.

اخونزاده صاحب بيا د پيښور هزارخانی ته لاړ. کله چې په کال ۱۸۴۹ ميلادي
کې انګرېزانو په پښتوانې صوبه سرحد باندې حمله وکړه، نو په سوات، بنير او ملاکند
کې د سوات صاحب په مشرۍ جهاد پيل شو.

له ۱۸۵۱ میلادي نه تر ۱۸۶۹ میلادي پورې اخونزاده صاحب ديو ه فاتح قوماندان
رول ولوباوه. په ۱۸۹۵ میلادي کال کې انګريزان باجوړ ته لاړل مګر هلته هم د
اخونزاده صاحب په مشرۍ خلک راپورته شول په ۱۸۹۷ کې چې انګرېزانو ماتې
وخوړه نو جنګ يې د مومند و خواته کړ همدغه وخت حضرت سوات صاحب
وفات شو اخونزاده صاحب ننګرهار ته راغی او د هدې په کلي کې يې د جهاد مرکز
جوړ کړ او دلته يې هم ډېر جنګونه وکړل. د کمبيري په ډاګ کې يو ه ځاه چې اوس
هم داخونزاده صاحب په نامه ده دلته يې بيرغ د ترنګزو ملا صاحب ته ورکړ.
کتابونو کې ليکل شوي دي، کله چې انګرېزان وارخطا شول نو امير عبدالرحمن
خان ته يې سوال وکړ چې د اخونزاده صاحب مخه ونيسي دلته ځينې خلک وايي
چې اخونزاده صاحب بندي شو او بيا دفتح محمد خان چې دده د مريدعطامحمد خان
زوی و په خپل مسوولیت خوشې کړ. شيخ فضل هادي شينواري په خپل کتاب نجم
المشايخ کې ليکلي دي چې اخونزاده صاحب په کابل کې هم اوسيده او هلته يې خپل
کور درلود. اخونزاده صاحب به په اوړي کې پغمان ته تلو، هلته امير حبيب الله خان
يو باغ ور بښلی و.

بيا يو څه موده بندي و له بند څخه وروسته د ننګرهار زربچې ته راغی او د
امبارخانې له لارې په سيند پورې ووت او پېښور ته لاړ. څه موده په پېښور کې و.
وروسته د قطغن په لاره هدې ته راغی او په ۱۳۱۹ قمري کال کې يې له دې دنيا نه
سترګې پټې کړې.

عبدالرحمن لودین

1894
~~1891~~

عبدالرحمن لودین فرزند سید احمد خان لودین در سال ۱۲۷۲ هجری شمسی در شهر کابل چشم به جهان گشود. در ابتدا خواندن و نوشتن را از پدرش فرا گرفت و بعد شامل مکتب حبیبیه شد. با فرا گرفتن تحصیلات در حبیبیه با سیاست و مبارزه آشنایی حاصل کرد و تا درجه عالی در آن مکتب به تحصیل پرداخت و نوسینده خوب در زبان های دری و پشتو بود و با زبان های عربی ،اردو، ترکی و انگلیسی نیز آشنایی داشت.

با فراغت از مکتب حبیبیه به حیث محرر در سراج الاخبار افغانیه مقرر شد و با جدیت تمام در این جریده کار مینمود و تحت پرورش فکری و ادبی پدر ژورنالیزم علامه محمود طرزی قرار داشت و [illegible] آن شخصیت گرانمایه چیزهای [illegible] را فرا گرفت . در همین زمان رهبری گرو[illegible] مشر[illegible] داشت.

[illegible] ۱۲ [illegible] همان سال وی بالای [illegible] گرفتند و به دست و پاین

اولچک و زولانه زدند. بقول استاد بزرگ، علامه پوهاند عبدالحی حبیبی، وی مدتی
در زندان ماند، او را محکوم به اعدام کردند ولی قبل از اینکه وی اعدام شود، امیر کله
گوش به قتل رسید.

با به قدرت رسیدن غازی امان الله شاه که شخصیت روشنفکر و ترقی خواهی بود تمام
زندانیان سیاسی از زندان رها گردیدند که عبدالرحمن نیز شامل آن زندانیان بود.

با رهایی از زندان در اداره جریده "امان افغان" به همکاری آغاز نمود. در سال ۱۳۰۰
عضو مجلس ترتیب قانون مقرر گردید، در سال ۱۳۰۲ هجری شمسی عضو هیأت فوق
العاده افغانستان در بخارا بود و مدتی عضویت هیأت سیاسی و سفارت فوق العاده
افغانستان در اتحاد شوروی را به عهده داشت و مدتی هم ریاست "مرکه د پشتو" را عهده دار
بود و در سال ۱۳۰۳ هجری شمسی کفیل سر منشی امان الله شاه بود. در سال ۱۳۰۵ به حیث
رئیس بلدیه قندهار مقرر گردید و در سال های ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ رئیس گمرکات کابل بود.

در هنگام اغتشاش به زندان انداخته شد و بعد از مدتی دو باره رها گردید. بعد از ختم
دوره اغتشاش به حیث رئیس بلدیه کابل گماشته شد از اینکه نادر شاه تحمل زنده ماندن
وی را نداشت او را به دربار خواست و بعد از صرف طعام به وسیله یکتن از جلادانش وی
را به قتل رساند که در این هنگام لودین، جوان ۳۷ ساله بود.

برهان الدين کشککي

1893

برهان الدين کشککي د حاجي
احمد علي خان زوی چې په ۱۲۷۱ هـ
لمرېز کال د ننګرهار دسره رود د
کشکک په کلي کې زيږېدلی دی
خپلې لومړنی زده کړې يې له خپل
پلار سره وکړې او اته کلن وچې له
خپلې کورنۍ سره هند ته لاړ. برهان
الدين دهند په بېلابېلو مدرسو کې
دوخت مروج علوم زده کړل او خپله شهادت نامه يې د بمبيي د هاشميه له
مدرسې څخه تر لاسه کړه. ويل کيږي [illegible] رکتيا اوسمې اداري
له مخې دهماغې مدرسې [illegible]
[illegible] ته [illegible] بوخت شو.
دا چې [illegible] لخوا اتحاد
مشر [illegible] توګه په

مطبوعاتي کار پیل و[illegible] [illegible] مشرقي د مدیریت [illegible] ورپه غاړه شوې.

په ۱۳۰۲ لمریز [illegible] کې د [illegible] د جریدې مرستیال شو او دهمدغه کال د میز[illegible] په میاشت کې د [illegible]ي امان الله شاه سوانح نګارو.

د ۱۳۰۳ لمریز د زمري له دوه ویشتمې څخه یې د ۱۳۰۳ لمریز د زمري تر دوه ویشتمې نېټې پورې د حقیقت په نامه خپرونه چلوله.

په ۱۳۰۶ لمریز کې د اماني عصر د قوانینو دسمون او پښتو کولو له پاره د دولت په شورا کې مقرر شو. په ۱۳۰۷ لمریز کې د مشرقي د تنظیمه ریاست مرسیتال او د اړو دوړ په دوره کې بېرته کابل ته راستون شو. په همدې تاریخي مقطع کې له بندنه تر خوشې کېدو وروسته یې په حبیب الاسلام جریده کې په کار پیل وکړ.

د محمد نادرشاه په دوره کې د دارالتحریر د دریمې څانګې مدیر او، په ۱۳۱۰ کې د اصلاح ورځپاڼې مسوول مدیر شو. کله چې په ۱۳۱۹ کې د پوهنې په وزارت کې د ښوونې او روزنې رئیس وټاکل شو. د آئینه عرفان مجله یې هم خپره کړه. په ۱۳۲۱ دپوهنې وزارت د پښتو سرتوب رئیس شو او په ۱۳۲۳ کې د کندهار دپوهنې آمریت وروسپارل شو. په ۱۳۲۶ د کابل دعمومي مطابعو لوی مدیر او په ۱۳۲۵ کې د مطبوعاتو دخپلواک ریاست د ادارې لوی مدیرو.

په ۱۳۳۲ لمریز کال [illegible] دماغي ناروغي ورته پیښه شوه او دهمدغه کال د جدي په پنځه ویشتمه نېټه یې له دنیانه سترګې پټې کړې او بیا په خپله پلارنۍ هدېره کې خاورو ته وسپارل شو.

ارو ابساد کشککي یو زبر دست لیکوال او عالم شخصیت و او په دې لاره کې
یې خورا ارزښتمن آثار په یاد گار پری ایښي دي چې یو حو یې په لاندې ډول
یادوو:

۱- نادر خان، ۱۳۱۰، چاپ.

۲- رهنمای قطغن و بدخشان، ۱۳۰۲، چاپ.

۳- پټه مینه، ناول، ۱۳۱۷، چاپ.

۴- دښو ونځیو لپاره درسي کتابونه.

۵- دلومړنیو ښو ونځیو دینیات او پښتو.

۶- رویداد لویه جرگه دارالسطنه کابل ۱۳۰۳.

۷- قرآن مجید: ترجمه او تفسیر.

۸- تفتیش ولایت قندهار.

۹- شعر العجم څلورم توک (ژباړه).

۱۰- سیره النبي لومړی او دویم توک

۱۱- په پټه دپټو پلټنې، ناول.

۱۲- او شپږ ناچاپ آثار.

طلوع، طنز نویس آگاه

۱۳۱۵

در شیراسدان، خوش هرات چشم به جهان گشوده و متاسفانه در خورد سالی از آغوش پدرش سید تقی شاه محروم گردید و در سایه عطوفت وبزرگواری نا پدریش حاجی میر کاظم شاه حکیم، پرورش یافته و ره به مکتب گشوده است.

طلوع در سال ۱۳۴۴ وارد فاکولته طب کابل گردید و با داشتن لیاقت کافی درین عرصه، طب کابل را با گرفتن تخصص در رشته گوش و گلو به پایان رسانید.

دوکتور طلوع در سال ۱۳۵۹ تشکیل خانواده داده و حاصل این وصلت نیکو فرزندانی فرزانه در دامن مادر و پدر مهربان، پر حوصله و داغدیده بوده است.

طوریکه در سال ۱۳۷۲ در اثر انفجار یک راکت فرزند سه ساله اشرا از دست داد.

آنگونه که از رخدادهای زنده گی سید مسعود طلوع، دوکتوری حاذق در طبابت، و قلم زنی ورزیده در ادبیات بر می آید، او زنده گی را از نوباوه گی با شکنجه و درد و محرومیت آغاز نموده و در جوانی و پس از آن هم، با ناملایمات فراوان دست و پنجه نرم نموده است و این همه باعث گردیده تا او به ادبیات و به ویژه به نگارش طنز روی آورد و آثار ارزنده، از خود به یادگار گذاشت.

او در حدود چهار دهه پیش با اندیشمندانی چون استاد علی اصغر بشیر هروی، دوکتور

عبدالرحیم نوین، جلال نورانی وعده دیگر همگام گردیده، و در نگارش های ذوقی و طنز پردازی های جریده معروف ترجمان از خود لیاقت وافری نشان داده است.

تذکر باید داد که تخصص مرحوم دوکتور سید مسعود طلوع در رشته تداوی گوش و گلو بوده، و در شهرهای مختلف افغانستان، به ویژه کابل، بدخشان و هرات همیشه با کمال صداقت در خدمت مریضان قرار داشته است.

آثار طنزی دوکتور طلوع درجراید و نشرات کشور همچون کاروان، پیام وجدان، انیس، ترجمان، نگاه، شوخک ومجاهد زیاد به نشر رسیده است و در نشرات و مطبوعات هرات نیز در اتفاق اسلام مجله هفت قلم، و درین اواخر در اورنگ هشتم آثاری را میتوان از وی مشاهده کرد.

از نوشته های چاپ نشده و معروف دوکتور طلوع می شود از جهش بزرگ و مشکل نفوس و کمیدی انفجار نفوس، سفرنامه از برلین تا کابل، خاطرات سفر چکوسلواکیا نام برد. وی در زمینه شعر هم طبع ازمایی نموه و میگوید با آنکه قریحه فطری شاعری ندارم، گهگاهی البته به زور نظم های طنز آلودی نیز سر هم کرده ام، که دوستان پسندیده اند.

از آثار شعری وی، می شود از مثنوی طویلی [illegible] "[illegible]غلام نامه" که در سال ۱۳۷۵ سروده است، نام برد که در آن می گوید:

بیار تا زخنده چه داری نشان

زنثر و ز نظم و زشعر گر[illegible]

[illegible]خنده چون [illegible]

[illegible]هیز[illegible]

[illegible] در سیمینار

[illegible]وی وجود

[illegible]طلوع در طنز

شهید محمد موسی شفیق

1930

محمد موسی شفیق چې په
لمریز کال په کابل کې زو کړی دی
او پلار یې مولوي محمد ابراهیم
کاموي نومیده او اصلاً دننگرهار د
کامې اوسېدونکې و، د هېواد یو
لوی سیاست پوه، د پلومات، شاعر،
لیکوال او قانون پوه و.

شفیق خپلې لومړنی زده کړې د کامې او کابل په لومړنیو ښوونځیو کې وکړې او بیا دخپل پلار په خوښه د ننګرهار په نجم المدارس کې زده کړو ته ګونده ووهله. تر نجم المدارس وروسته دکابل په عربي دارالعلوم کې شامل او له هغه ځایه یې د دوولسم ټولګي د فراغت سند تر لاسه او مولوي تری راووت.

لومړنی ماموریت یې په شاهي دارالتحریر کې و. په دغه دنده کې له څه مودې خدمت وروسته د پوهنې دوزارت له خوا دلوړو زده کړو لپاره مصر ته ولېږل شو. په مصر کې د زده کړې تر بشپړېدو وروسته چې لیسانس او ماستري یې

دواړه په کې تر لاسه کړل. امریکې ته لاړ او هلته یې د کولمبیا په پوهنتون کې د حقوقو او سیاسي علومو په پوهنځي کې د څانګړو نړیوالو او مقایسوي حقوقو په تدریس پیل وکړ او له دې سره د عدلیې وزارت د قوانینو د اداري لوی مدیر هم و. دا چې له پوهې او تدریس سره یې ډېره مینه درلوده حتی په هغه وخت کې چې دی د بهرنیو چارو وزیر و دپوهتنون لپاره یې تدریسي کتاب ولیکه. تردې مخکې په ۱۳۳۸ کې د ادبیاتو د پوهنځي دوړمې مجلې کتونکی غړی او څه موده په مصر کې د افغانستان سفیر و.

په ۱۳۴۳ کال د بهرنیو چارو وزارت مشاور او په ۱۳۴۴ کال کې د بهرنیو چارو وزارت وزیر وټاکل شو. په ۱۳۵۱ لمریز کال د هېواد صدر اعظم شو او په دوه ورځو کې یې له ولسي جرګې څخه د باور رایه تر لاسه او له خپلې کابینې سره یې په کار پیل وکړ.

شفیق دخپلې صدر اعظمی په دوره کې په پوره زوړ ور [illegible] کار کاوه او په دې ملي خدمت کې یې د هیڅ ډول وېرې احساس [illegible] کاوه. د ۱۳۵۲ [illegible] په کودتا کې جیل ته واچول شو او پوره دوه نیم کاله [illegible] له بندنه تر راخلاصېدو وروسته سر دار محمد [illegible] اخیست او په خپلو چارو کې [illegible] له ده [illegible]

د ۱۳۵۷ کال د غویي د کو [illegible] په ۲۳ مه شپه شهید کړی شو.

شهید موسی شفیق [illegible] بحرانی حالاتو سره مخ و. په ډېر لنډ وخت [illegible] صنعتي.

کرنیز. علمي او [illegible] پښتنو پر مختګو رامنځته کړل.

شفیق یو [illegible] یې په یادګار پرېښې دي. په ۱۳۳۷ کال د پیغام په نوم د ده یوه شعري [illegible] چاپ او خپره شوه. عبقریان دده د لنډو کیسو ټولګه ده چې په ۱۳۴۶ کال کې چاپ شوېده. همدارنګه د شفیق صاحب څه دپاسه ۱۲۰ مقالې او څېړنیزې لیکنې دهېواد په مطبوعاتو کې خپرې شوې دي. داهم د شفیق صاحب د شاعرۍ یوه مشهوره بېلګه:

دژوندون مېره اوره ده ستړی کېږې
ګوټ دشوندو دشربت درسره واخله
دوصال ډېوه به مړه وي زه به نه یم
داپه یاد د محبت درسره واخله

احمد علی کهزاد

۱۹۵۹

استاد احمد علی کهزاد فرزند میرزا محمد علی در هشت ثور سال ۱۲۸۷ در یک خانواده علمدوست، در شهر کابل چشم به جهان گشود. قبل از دوره ابتدائیه علوم متداوله آنزمان را از استاد سید احمد فراگرفت و دورهء ابتدائیه و لیسه اشرا در مکاتب خافیا، اتحاد، جبل السراج و استقلال به پایان رساند.

در ۱۳۰۸ با فراغت از لیسه استقلال بحیث ترجمان هیأت ترمیم و اعمار مجدد ارگ بوظایف رسمی رو آورد و از همان زمان به مطالعه وپژوهش در باب تار
پرداخت و تاریخ چندین هزار سالهء کشور را تحت پژوهش قرار داد و با ک
انجمن ادبی کابل در راستای تاریخ نویسی گام های استواری به جلو نهاد.

در سال ۱۳۱۲ بحیث سر کاتب سفارت افغانستان مقیم ایتالیا تعیین و
دوباره بوطن بر گشت، با بر گشت بوطن مدتی را در زندان بسر برد و در حص
بود که جلد اول تاریخ افغانستان را نگاشت. بارهایی از زندان بحیث معاون مد
و ترجمه معارف مقرر شد و بعد بحیث رئیس موزیم کابل [illegible] گردید. در س
همکاری با سایر دانشمندان آنزمان انجمن تاریخ [illegible] و مدت ۱۹ س

ود و در همین مدت آثار زیادی را به نگارش گرفت.

۱۳۴۵ الی ۱۳۵۰ مشاور وزارت معارف و در همکاری با ریاست انجمن تاریخ

۱ از وظایف دولتی متقاعد و به تحقیق و نگارش در عرصه تاریخ باستان و

خت.

ان های انگلیسی، فرانسوی وایتالوی آشنایی کامل داشت و به این زبانها نیز

شت و ترجمه کرد.

افغانستان قدیم، در دو جلد

کات قدیم افغان، امپراتوری کوشانی

کات افغانستان در عصر اسلام

.

ایای تاریخ معاصر افغانستان

ستان در پرتو تاریخ

نت یا گرشاسب

اه سوری یا ممثل روح افغانیت در هند

شیر علی خان در مقابل سیاست انگلیس

وع اثار استاد به ۵۳ جلد میرسد و ... از جمله از آثار تاریخی استاد کهزاد میباشد.

استاد در این زمینه که به صد ها مقاله میرسد در دایره المعارف اریانا، مجله

ر مجلات آنزمان به چاپ رسیده است.

از این استاد کهزاد گاهگاهی شعر نیز میسرود که اکثراً دارای روحیه ملی و

بود.

کهزاد در سوم برج قوس سال ۱۳۶۲ چشم از جهان بر گرفت و در شهدای

ه خاک سپرده شد.

شهید محمد هاشم میوندوال

١٩٢١

محمد هاشم میوند وال د ارواښاد ملا عبدالحلیم زوی په ۱۲۹۹ لمریز کال د مقر په یوه بې وزلې کورنی کې وزېږیده او خپلې لومړنی او تر دوولسم تولګي پورې زده کړې یې د غازي او د حبیبیې په عالي لیسو کې سر ته ورسولې او په پښتو، دري او انګریزي ژبو یې ښه تسلط درلود او کله کله یې په پښتو او دري دواړو ژبو کې شعرونه لیکل او دلیکوالی پوره صلاحیت [illegible] درلود.

دده لومړنی تخلص پردیس و خو د فاضل [illegible] هاند رشاد په قول کله چې میوند وال په انیس کې کار کاوه د هېواد [illegible] او ژورنالست عبدالهادي [illegible] داوي په مشوره [illegible] وال واړاوه.

میوندوال په ۱۳۲۱ لمریز کې د اتفاق اسلام لیکونکی مقرر او په ۱۳۲۴ لمریز کې د دایره المعارف په اداره کې عمومي مدیر و ټاکل شو. په ۱۳۲۶ لمریز کې د انیس لیکونکی شو او له همدغه ځایه و چې میوندوال د سیاسي مبارزې لاره خپله کړه او په انیس کې یې د سیاسي مقالو په خپرولو لاس پورې کړ. خلک یې په نظام کې انتخاباتي سیستم ته را وبلل او له دې لارې څخه یې خلک له دیموکراسی سره اشنا کړل.

په ۱۳۲۸ لمریز کې د مطبوعاتو د مستقل ریاست رئیس او تر لنډه مودې وروسته د شاه مطبوعاتي مشاور غوره شو. په ۱۳۲۹ لمریز کې بېرته مطبوعاتو ته راغی او دده په دوره کې ډېرو آزادو خپرونو په خپرونو پیل وکړ.

څه موده وروسته په واشنګټن کې د افغانستان د سفارت مستشار و ټاکل شو. هېواد ته په راستنیدو د بهرنیو چارو وزارت مرستیال شو او تر هغه وروسته په لندن کې د افغانستان لوی سفیر و ټاکل شو.

په ۱۳۳۳ لمریز کې چې هېواد ته راغی بیا د مطبوعاتو د مستقل ریاست رئیس مقرر شو خو له نظام سره په یوه ارتجاعی کار کې د مخالفت له امله یې دنده پرېښوده او پر کور ډېره شو.

څه موده وروسته دولت هغه واشنګټن ته واستاوه او هلته د افغانستان سفیر شو. په ۱۳۴۳ کې د مطبوعاتو وزیر او د ۱۳۴۴ لمریز کال د لړم د دریمې نېټې له مظاهرو وروسته او د ډاکټر یوسف د کابینې په رنګېدو. دشاه له خوا دکابېنې په جوړولو مامور شو، چې تر نورو پخوانیو او وروستیو هغو کابینو په لنډه موده کې یې په پارلمان کې د اعتماد رایه تر لاسه کړه. کله چې د هېواد صدر اعظم شو د کار

په لومړنیو ورځو کې یې د پوهنتون لاره خپله کړه او هلته یې له مظاهره کوونکو محصلینو سره چې په مظاهره کې یې تلفات لیدلي وو خپله خوا خوږي څرګنده کړه او د هغوی ټولو غوښتنو ته یې مثبت ځواب و وایه.

میوندوال د دیموکراسی له اصولو سره سم د هېواد په رهبری کې پوره ونده واخیسته او په هېواد کې یې د زراعتي اصلاحاتو تر څنګه د اقتصادي اصلاحاتو پروګرامونه وړاندې او کرار کرار یې پلي کول.

ده همدا وخت د مترقي دیموکرات ګوند جوړ کړ او د مساوات په نامه یوه جریده یې هم خپره کړه.

په ۱۳۵۲ لمریز کې د زمري په میاشت هېواد ته راستون او د تلې په میاشت کې د هغه وخت د دولتي دستګاه په توطیې زندان ته ورتېل وهل شو او تر اته ورځې بند وروسته په ډېرې بېرحمی په زندان کې شهید کړای شو.

عبدالهادی داوی "پریشان"

۱۸۹۶

عبدالهادی داوی فرزند طبیب عبدالاحد خان در سال ۱۲۷۴ هـ ش در باغ علیمردان کابل چشم به جهان گشود. تحصیلات ابتدایی را تا درجه رشدیه در مکتب حبیبیه به پایان رساند و به درخواست علامه محمود طرزی به حیث محرر سراج الاخبار افغانیه مقرر گردید و با انتشار اشعار و مقالات بیدار کننده، خویش در سراج الاخبار افغانیه در تنویر افکار عامه سهم فعال و ارزنده داشت.

داوی شاعر و نویسنده دست بلند در زبان های دری و پشتو بود و با زبان اردو، ترکی، عربی و انگلیسی نیز آشنایی داشت.

داوی که در دوران شاگردی در مکتب حبیبیه با حلقات روشنفکری و نظریات جدید آشنا گردیده بود از جمله اشخاص بیدار نهضت مشروطیت در افغانستان به شمار میرفت و در مشروطیت دوم از نقش بارز و عمده برخوردار بود.

در سال ۱۲۹۷ هـ ش به زندان انداخته شد و مدت هفت ماه را در زندان سپری کرد. در کتب و متون آمده است که علت به زندان افگندن وی حمله بالای امیر حبیب الله خان بود. با وجود آنکه اطرافیان امیر خواستار اعدامش گردیده بودند، شخص امیر از کشتن وی ابا ورزید و امر قتل اش را صادر نکرد.

با قتل امیر در کله گوش لغمان و با به قدرت رسیدن غازی امان الله شاه، همراه با سایر زندانیان سیاسی که از دوستان امان الله بودند از زندان رها و به حیث گرداننده، سر محرر و مدیر جریدهء امان افغان که جانشین سراج الاخبار افغانیه بود مقرر گردید که نخستین شمارهء آن در سال ۱۲۹۸ بمدیریت وی بچاپ رسید. در سال ۱۲۹۹ هـ ش بحیث سفیر افغانستان در بخارا تعیین گردید. در سال ۱۳۰۰ هـ ش بحیث مدیر بخش اروپا و هند در وزارت خارجه مقرر شد و هم مدتی در این وزارت بحیث مستشار کار نمود. در سال ۱۹۲۱ع وزیر مختار افغانستان در لندن بود که این مسوولیت را تا سال ۱۹۲۴ بعهده داشت. در همین سال به حیث وزیر تجارت مقرر گردید و بعد از سه سال خدمت در آن وزارت به اثر مخالفت با بعضی از اعضای کابینه و کارهای آنها از وظیفه مستعفی شد. در زمان اغتشاش مدت ۱۷ روز را در زندان به سر برد و بار هایی از زندان، به هند رفت و در آنجا مجله ای را به نام افغانستان، از لاهور به نشر رساند. در زمان نادر خان با بازگشت به کشور بحیث سفیر افغانستان در آلمان مقرر و بعد از مدتی دوباره به وطن خواسته شد. زمانی که نادر خان به قتل رسید در کنار گرفتاری یکعده اشخاص، وی نیز دستگیر و به زندان انداخته شد و مدت سیزده سال و پنج ماه را در زندان ارگ شاهی [illegible]

در سال ۱۳۲۵ هنگامیکه از زندان رهاشد [illegible] دربار شاهی بود. در سال ۱۳۳۸ بحیث سفیر افغانستان به مصر [illegible] در اندونیزیا مقرر گردید. در سال ۱۳۴۲ عضو [illegible] و از سال ۱۳۴۳ تا ۱۳۴۹ بحیث رئیس د مشر [illegible] د.

لهادی داوی دوران پیری را در منزلش سپری کرد و بیشتر این اوقات را صرف
ت و رونویس خاطراتش کرد و بالاخره در بیست و هفتم برج اسد سال ۱۳۶۱ جهان
داع گفت و در شهدای صالحین به خاک سپرده شد.
چاپ و نا چاپ مرحوم داوی ذیلاً بر شمرده میشود.

ارت شمالی ما
ار اردوی اقبال
ا رسول پاک
لیات داوی
له ریخته
برت نامه
فر نامه منصوری
افظ شیراز
قالات خطابات
ییات در مصر
ییات در اندونیزیا
فر الاخبار
گلخانه غیاصه
عمات
رجال وطن
د پښتو تاریخ او آینده
پښتو او نوری ژبی
پښتو اشعار و سوانح زنده گی

۱۹۵۱ غلام محی الدین افغان

غلام محی الدین افغان د عبدالرشید خان زوی د ۱۲۷۹ هـ ق کال په ش
په کندهار کې زوکړی او خپلې لومړنی زده کړې یې په کندهار کې تر
په وروکتوب کې د پلار له سیوري بې برخې او دخپل تره ترسیور
رالوی شو. دده تره چې په بادار مشهور و د سردار محمد ایوب خان غاز
پیشخدمت و. کله چې سردار ایوب خان د پارس پولو ته واوښت او م
ځان ورساوه د دربار زیاتره کسان ورسره وو چې یو په کې بادار و.
کورنی هم له ځان سره بوتله چې غلام محی الدین هم ورسره و.

غلام محی الدین افغان او وه کاله په ایران کې تېر کړل او په دغه مو
مروجې شرقي زده کړې هم پر مخ بوتلې او سر بېره پر دې له نویو علو
څه نا څه اشنا شو.

په ۱۳۰۵ هـ ق کال د سردار محمد ایوب خان په ملتیا پنجاب ته راغی
هم دنویو علومو په زده کړه لاس پورې کړ او د منظمو زده کړو له
قواعدو سره یې ځان ښه اشنا کړ.

په ۱۳۲۴ هـ ق کې د امیر حبیب الله په اعلان کابل ته راستون شو او
دارالعلوم کې د ښوونکي په توګه وټاکل شو او بیا په بېلا بېلو تعلیمي مو
یې کار وکړ.

ته په راستنېدو سره افغان له فرهنګي کړيو سره رابطه ټينګه کړه او په
کې د هغه ډېر ښه هرکلی وشو. سر بېره پر دې افغان د سراج الاخبار
خپرولو کې دعلامه محمود طرزي له نږدې همکارانو څخه و او دهغه
تو برخې په تهيه کولو کې يې ونډه درلوده.
ې دلومړني دارالمعلمين بنسټ کېښودل شو ددغه دارالمعلمين مدير
. ويل کيږي چې په اماني دوره کې د کابل ښار د ابتدايه ښوونځيو رئيس
په څنګ کې د اماني عصر د انجمن علميه غړی هم و.
محی الدين افغان په ۱۳۰۰ هـ ش کال د اسد په ۱۲ مه نېټه دوبا په ناروغی
دکابل په شهدای صالحين کې خاوروته وسپارل شو.
ياد غلام محی الدين افغان په پښتو او دري ژبو سر بېره پر عربي او
و لکه ګورمکهی، شاستري او سانسکريت هم پوهېده او په دې ژبو کې
ې صلاحيت هم درلود.
ياسي ډګر کې افغان ډېرې هلې ځلې کړې او دخپل هېواد پر اوضاع ښه
و په هر عمل کې يې دېرې پر ځای سياسي حرکت غوره ګانه، ځکه هغه
هېده چې په هغه وخت کې د هر بېړني حرکت په نتيجه کې افغانستان د
او يرغلګرو ننبه ګرځيدای شي.
کيږي چې افغان په نظم او نثر کې خوراارزښتناک آثار کښلي وو خو تر
غه دکوم ځانګړي چاپ او ناچاپ اثر څرک نه دی لګيدلی، خو په سراج
کې ځای ځای دده نثري او شعري بيلګې ليدل کيږي چې ټول د وطني
ه اربو ولل شوي دي.

استاد عبدالغفور برشنا

1904

استاد عبدالغفور بر شنا در سال ۱۲۸۲ هـ ش در شهر کابل دیده به جهان گشود و تحصیلات ابتدایی اش را در مکتب حبیبیه به اتمام رساند. در کنار تحصیل در مکتب حبیبیه، نظر به شوق و علاقهء فراوانی که به رسامی و نقاشی داشت، به آن هنر رو آورد و به شاگردی استاد غلام محمد میمنگی نشست و این هنر را آموخت.

در سال ۱۳۰۸ هـ ش با باز گشت به وطن در مکتب صنایع به امور تدریسی همت گماشت و به شکل رسمی و غیر رسمی این وظیفه را به پیش برد و شاگردان بیشماری را در این رشته تربیه نمود.

در سال ۱۳۰۱ هـ ش از طرف حکومت، غرض تعقیب رشته طب، به آلمان فرستاده شد ولی از اینکه به هنر نقاشی عشق می ورزید، رشته طب را تر ک گفت و در اکادمی لیپزیک، به فراگیری هنر نقاشی پرداخت.

در سال ۱۳۱۴ هـ ش بحیث آتشه مطبوعاتی سفارت افغانستان در ایران مقرر گردید، که بعد از مدتی دوباره راهی مکتب صنایع گردید.

در سال ۱۳۲۵ بعنوان مدیر لیسه امانی بر گزیده شد و [illegible] به حیث مدیر عمومی نشرات، رادیو انتخاب گر[illegible] ۱۳۳۰ [illegible] بعد از آن مشاور

...علیم و تربیه بود.

...د برشنا چنان آثار ابتکاری در رشته نقاشی بوجود آورده بود که عده زیادی از ... ذوق را متحیر ساخته بود. در پهلوی هنر نقاشی استاد برشنا در هنر موسیقی نیز ...لایی داشت و این هنرش زمانی آشکار شد که به حیث مدیر عمومی نشرات در ...رای وظیفه میکرد. در هنگام خدمت استاد، در رادیو، موسیقی انکشاف قابل و ...ود.

...لاوه از هنر نقاشی و موسیقی استاد برشنا یکتن از شعرا و نویسنده گان مجرب ...ی نیز بود، آثاری که از این نویسنده و شاعر توانا به یادگار مانده است بیانگر ...الای وی در این دو هنر میباشد.

...بهزاد و جاده افیون، دو اثر قابل اعتنای استاد بوده که تا اکنون زیور چاپ یافته ...تاد برشنا در پهلوی این دو اثر مستقل؛ مقالات، داستان ها و نمایش نامه های ...شته و در مطبوعات کشور به نشر سپرده است.

... برشنا در هنر تیاتر و تمثیل نیز دست باز داشت که به این ترتیب استعداد برشنا ... هنر قابل ستایش میباشد.

... برشنا در هنر نقاشی از شهرت خاصی در جامعه برخوردار بود و شهکار های ...چون تابلوی مراسم تاجگزاری احمد شاه بابای کبیر، بیت نیکه و صد ها اثر دیگر ...نموده اند.

...ستاد برشنا نه تنها در سطح کشور، بلکه در ممالک خارجی نیز علاقمندانی داشت ...ی در نمایشگاه های امریکا، ایران، روسیه، ترکیه، بلغاریا و سایر کشور ها به ...ذاشته شده است.

... بعد از یک خدمت طولانی، سرانجام در سال ۱۳۵۲ جهان فانی را وداع گفت و ...به خاک سپرده شد.

فقیری هروی

فقیری هروی در سال ۱۳۱۳ شمسی در هرات چشم به جهان گشوده و متجاوز از سی سال در مطبوعات و عرصه های مختلف فرهنگی باشور و شوق موفقانه کار کرده است.

پدرش مرحوم میرزافقیر احمد از دودمان میرزا های سادات حسینی هرات بوده که نسب ایشان به حضرت امیر سید بن شهاب متوفای ۷۸۷ هجری قمری میرسد.

فقیری تعلیمات ابتدایی را در مکتب جبلی آغاز و در فخرالمدارس به تحصیل پرداخت و بعداً علوم متداول را از اساتید سرشناس زمان فرا گرفت.

سالهای متوالی از حلقه درس و مصاحبت مرحوم عبدالکریم غلجایی متخلص به منشی، بهره جسته و اندوخته های ادبی و معنوی اش را مرهون فیر[illegible] آن دانشمند، فقیه و ادیب بزرگوار و چند تن دیگر از مشاهیر معاصر [illegible] مولوی عبدالعزیز حوض کرباسی، مولوی سراج الدین سروستانی و [illegible] قاضی رحمهم الله

ند.

ه از این استادان برجسته و فقید سید عبدالستار منعم برادر ارشد فقیری که دارای
ثری در ادبیات بوده و با تحصیل دانش در داخل و خارج وسابقه اش در رشته
مطبوعات به حیث یک نویسنده با درد و وطن دوست و روشنفکر کشور
داشته نیز در رشد تفکر و اندیشه غنای ادبی و فرهنگی جناب آقای فقیری موثر

لات رسمی و خصوصی و استفاده از کورس ها و سیمینار های ژورنالیزم و
شگی کتب و آثار و همکاری ها و معاشرت های لاینقطع و در خشانترین
علمی و فرهنگی هرات، افق نظر فقیری هروی را به گونه یی وسعت وروشنایی
در ساحه های مختلف فرهنگ و مطبوعات به کفایت و شایستگی، مستعد
دید.

فراوان اجتماعی و تفسیر های سیاسی او بعضا بنام های مستعار در روزز نامه
و مجله هرات و برخی از جراید مرکز و ولایات انتشار یافته چندین سال پیهم
ی تحت عنوان صحت و زنده گی در روزنامه اتفاق اسلام بود.

قیری از نظر عهده های رسمی مدتی مهتمم و معاون مجله ادبی هرات و هم در
مدیر مسوول آن مجله بوده و بعداً سالهای متوالی (حدوداً ۱۶ سال) به صفت
س باختر در حوزه غرب و همچنان در سمت های عضوهیات تحریر روزنامه
و رئیس مطبعه دولتی هرات عملاً کار کرده و درین مشاغل و مسوولیتها
کاراتی از خود نشان داده است.

روزی انقلاب اسلامی در کشور مان که انجمن ادبی هرات مجدداً تاسیس و
فقیری هروی با توجه به سابقه ممتد و موفقیت آمیز فرهنگی اش به اتفاق
انجمن ادبی بدواً بحیث منشی موقت و سپس با ابراز فعالیت های مثمر و

چشمگیری به صفت منشی انجمن بر گزیده شد.

احیای انجمن ادبی هرات به اصطلاح از همان نقطه صفر بر عهده این ادیب لایق
دانشمند گذاشته شد و او حقاً در مدت کوتاهی توانست که با عشق و علاقه مندی خاص
در نتیجه سعی و تلاش بیدریغ و به اعتبار حرمت و وجاهت اجتماعی اش اکثریت فضلا
سخنوران وارباب دانش را در انجمن ادبی گردهم جمع و هم مساعدتهای نسبتاً وسیع اقش
مختلف شهریان ادبدوست و بافرهنگ هرات ومقامات و موسسات و شخصیت های خ
پسند را برای رونق و استحکام بنیه انجمن نو پای ادبی هرات جلب نماید.

آثار مستقل و رسائلی که جناب فقیری تا اکنون تالیف و تدوین کرده از اینقرار اند

- مادر از دید گاه سخنواران و بزرگان "مرحوم استاد غواص و مولانا شفیقی هروی بر
این آثار تقاریظی نگاشته اند".

- اندیشه های نغز - گلهای رنگین - راز ها و نیاز ها - شوخیها و ظرافت های ادبی
سخنوران و نکته پر دازان.

- جمع آوری برخی از فرمایش های پیامبر بزرگ اسلام حضرت محمد "ص".

- هرات از دید گاه بزرگان و سخنوران.

سید محمد قاسم

١٨٨٦

حمد قاسم د سید غلام محمد
سید ملا محمد لمسی په
یز کال د لغمان په چار باغ
او لومړنی زده کړې یې په
کې چې یوه پوهه او علم
ني وه تر سره کړېدي. دده
ملا محمد هغه وخت په
وري ښوونځی درلود چې
هر کوټ څخه زده کوونکي دزده کړې لپاره ورته راتلل.
حمد قاسم خپلې نورې زده کړې په شاهي مدرسه کې تر سره کړې څکه
هغه وخت کې د شاهي مدرسې ښوونکی و. ده تر دیارلس کلنی ډېر
نطق، طب او ریاضیات زده کړل او تر زده کړې وروسته په شاهي
د محرر په توکه وټاکل شو.
دربار کې د څینو نړیوالو مطبوعاتو په لوستلو سره ده او دده له ملګرو
لامه محمود طرزي یې په راس کې و د مشروطه شاهي نظام د جوړولو
کوله. سید محمد قاسم د مشروطیت د غورځنګ فعال غړی و.

سید محمد قاسم په ۱۲۸۸ لمریز کال کې د نورو مشروطه غوښتونکو پ
زندان ته ور تېل وهل شو او تر دوه کاله او درې میاشتو بند وروسته د خپل
مخ چې امیر حبیب الله ورته زیات درناوی درلود له زندان نه راخوشي شو
له زندان نه تر خلاصیدو وروسته په حبیبیه ښوونځي کې ښوونکی مق
کله چې په ۱۲۹۸ لمریز کی غازي امان الله شاه د قدرت واکې تر لاسه ک
تشکیلاتو جوړېدو سره سید محمد قاسم د ښوونې او روزنې وزارت د ت
رئیس وتاکل شو. کله چې سردار سلیمان خان د معارف وزیر شو نو
روزنې پراختیا ته توجه زیاته شوه او په ټول هېواد کې لومړني ښوونځ
شول چې دې کې د سید محمد قاسم زیار دیادونې او ستاینې وړ دی. ده
کلیو او باندو ته سفر کاوه او ملایان یې دې ته هڅول چې په خپلو سی
ښوونځیو جوړولو ته اجازه ورکړي.

تر دې مودې لږ وروسته سید محمد قاسم د ښوونې او روزنې مستشا
شو او په ۱۳۰۲ لمریز کال یې مطبوعاتو ته مخه کړه او دامان افغان
چلوونکی و تاکل شو. بیا شاهي دارالتحریر ته تبدیل او د سرمنشی د کفیل
غوره شو.

د نادر خان په وخت کې د اصلاحاتو او ترقی د مجلس مرستیال و تاک
یوه میاشت وروسته د ښوونې او روزنې وزارت مرستیال شو او په ۱۳۱۲
کال د نادر خان د وژنې د پېښې په تور اوه کاله بندي کړی شو. له بند څ
خلاصیدو څه موده وروسته په ۱۳۲۷ کې د شامحمود خان په کابینه کې
وزیر او د حکومت تر بدلیدو وروسته تقاعد شو او په پای کې په ۱۳۵۷ لم
د نوي کالو په عمر له دغې فانې نړی سره یې مخه ښه وکړه.

فیض محمد کاتب هزاره

ملا فیض محمد فرزند سعید محمد در سال ۱۲۷۹ قمری در یک خانوادهء دهقان پیشه در قریهء زرد سنگ ولسوالی قره باغ ولایت غزنی چشم به جهان گشوده و تحصیلات ابتدایی و علوم متداوله آنزمان را در همان محل از علما و فضلای آنوقت فرا گرفت و بعد از حادثهء خانه جنگی در قره باغ غزنی راهی قندهار شد و در آنجا به تحصیل پرداخت.

در سال ۱۳۰۴ غرض تحصیلات عالی عازم لاهور شد و یکسال بعد به وطن باز گشت نمود و تاسال ۱۳۱۰ به اکتساب علوم و دانش پرداخت و به علوم مختلف دسترسی پیدا کرد.

وی بازبان های دری، پشتو، عربی، اردو و انگلیسی اشنایی و بلدیت داشت و از جمله روشنفکران و مشروطه خواهان اول بود و مدتی را به جرم روشنفکری در زندان بسر برد.

در سال ۱۳۲۰ قمری بوسیله استادش ملا محمد سرور اسحق زایی که شخص مشهور و

نویسنده خاص دفتر سردار نصر الله خان بود به دربار راه یافت و به صفت تاریخ نوی
امیر حبیب الله خان استخدام گردید. کاتب با تلاش شبا روزی و خستگی ناپذیر
۱۳۲۰ قمری کتاب ضخیمی را بنام تحفه الحبیب در دو جلد که مشتمل بروقایع عه
شاه بابا از سال ۱۱۶۰ ق الی ۱۲۹۷ ق میباشد نوشت و بعداً مامور گشت تا و قایع عه
امیر عبدالرحمن خان را به شمول اوضاع عصر امیر حبیب الله خان تا زمان خود
تحریر در آورد.

کتاب تحفه الحبیب وی بنابر مخالفت هایی در دربار اقبال چاپ نیافت و
امیر حبیب الله خان به شکل سراج التواریخ در آورده شد. این کتاب نخستین ک
وضبط وقایع دولتی و حکومتی افغانستان شمرده می شود. این کتاب مطابق ب
موازین جدید تاریخ نگاری تحریر شده و از اعتبار والایی در جامعهء افغانی برخور

سراج التواریخ در سال های ۱۳۳۱ الی ۱۳۳۳ ق در مطبعه کابل در سه جل
محدودی به چاپ رسید، که در سال ۱۳۶۹ جلد اول و دوم آن در پشاور از طر
مجاهدین به چاپ رسید ولی از جلد سوم آن کدام خبری نبود که در سال ۱۳۷۰
آن نیز اقبال چاپ یافت. گفته میشود که سراج التواریخ جلد چهارم و پنجم نیز د
ولی تا حال اثری از آن دیده نه شده است.

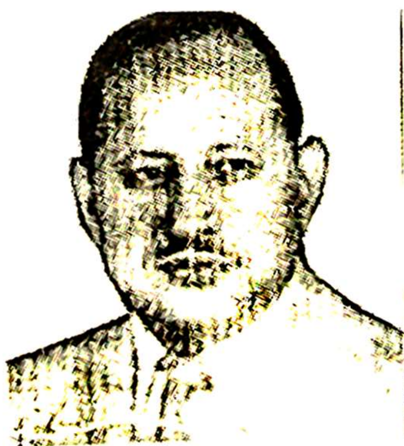
علاوه بر این کتاب، کاتب تالیفات دیگری نیز داشت که عبارت از

- فیضی از فیوضات
- تاریخ هبوط آدم
- دیوان شهاب ترشیزی و امان التواریخ میباشد.

سر انجام این شخصیت برجستهء فرهنگی ...
در سال ۱۳۰۸ بنابر لت و کوب زیاد مریض و ... گی
به تاریخ ۱۶ رمضان ... در شهر ...

۱۹۱۳

غلام حسن خان ساپی

م حسن ساپي په ۱۲۹۱
کال دلغمان د الیشنګ په
کې زیږېدلی او خپلې
زده کړې یې په خپل
ماحول کې تر سره کړې
۱۳۰۶ لمریز کې چې
کلن ځوان و د جلال آباد
ي لوازمو په مدیریت کې،
و او هلته یې دکتابت چارې تر سره کولې. وروسته تردې غلام حسن
پر له پسې ډول د ننګرهار. پروان او کندهار په تنظیمه ریاستونو کې هم
لوده او څه وخت د هېواد په شمالي ولایتونو کې د تنظیمه ریاست د
څانګې مدیر و.

م حسن خان له لیک لوست سره ډېره مینه درلوده او همیشه یې داغوښتل
زده کړي او بیایې نوروته ور زده کړي، چې د همدې مینې په رڼا کې په
مریز کال په کابل کې د حقوقو په کورس کې شامل او د هغه تر پایه رسولو

وروسته خپل کلي ته لاړ او تر ۱۳۱۷ لمریز کال پورې یې په خپل کلي کې د صرف، نحو، منطق، حکمت او بیان کتابونه ولوستل. په ۱۳۱۷ ل کال په کابل کې د رشتیا شرکت استازی وټاکل شو او ددې دندې تر څنګ یې د افغانستان بانک او ملي بانک، بانکي کورسونه هم ولوستل او انګریزي ژبه یې هم زده کړه.

په ۱۳۲۱ ل کال د رشتیا شرکت مرستیال او په ۱۳۲۴ کې یې رئیس وټاکل شو.

په ۱۳۲۵ ل کال د ملي اقتصاد له خوا د تعاوني ډیپو عمومي رئیس غوره شو.

په همدغه کال د ویښ زلمیانو له تحریک سره یو ځای شو او له دغې لارې یې د خپل ولس په بیدارولو کې ډېرې هڅې ترسره کړې.

په ۱۳۲۷ لمریز کال د هندوستان په بمبیی ښار کې د افغان ملي بانک مدیر وټاکل شو او بیا څه موده وروسته د ملي بانک له خوا په کابل کې د پترول او انحصار رئیس شو.

په ۱۳۳۲ لمریز کال په پېښور کې افغان قونسل وټاکل شو. په ۱۳۴۲ لمریز کې په بغداد کې د وزیر مختار او مستشار په توګه غوره شو او په ۱۳۴۵ لمریز کال په "اندونیزیا" کې د افغانستان د سفیر په توګه وټاکل شو.

دغویي له کودتا وروسته بندي کړای شو او له دریو میاشتو بند وروسته خوشې شو او په کور کیناست او په ۱۳۵۹ لمریز کال له دې فاني نړۍ څخه یې سترګې پټې کړې.

ارواښاد غلام حسن خان له مطب[illegible] تنکیني عمر څخه ډېره زیاته مینه او علاقه درلوده او [illegible] پیل کړی او په دې توګه یې د خپل ولس د [illegible]

استاد خلیل الله خلیلی

۱۹۱۷

خلیل الله خلیلی فرزند میرزا
ین خان در سال ۱۳۲۵ قمری در
چشم به جهان گشود و از قوم
ور بود.

خلیلی در ایام طفلی از مهر مادر و
ره گشت، ۷ سال داشت که
هان فانی را وداع گفت و در ۱۱
ر را از دست داد. بعد از مرگ
سه سال از ادامه تحصیل باز ماند و با سعی و تلاش زیاد به فراگیری علوم رایج
س پرداخت. مطالعه مثنوی معنوی مولانا جلال الدین بلخی تأثیر عمیق بروی
به شعر و شاعری کشانید.

ن حبیب الله کلکانی مشهور به بچه سقاو، به وی پیوست و بحیث مستوفی
ایفای وظیفه کرد و بعد از سقوط کلکانی به تاشکند رفت. بعد از مدتی دوباره
گشت و در هرات اقامت گزید و در آنجا به فراگیری علوم همت گماشت. در
ه اثر توجه مقامات دولتی وقت، در کابل بحیث معاون اول صدارت مقرر و
ل در این پست اجرای وظیفه کرد ولی بنا بر عللی همراه با مامایش عبدالرحیم

خان به زندان انداخته شد که بعد از مدتی به وساطت و توجه یکتن از وزرای پرقدرت و دانشمند آنزمان، آقای نجیب الله توروایانا از زندان رها و به حیث مدیر شکر و پترول در کندهار مقرر گردید. بعداً دوباره به کابل آمد و در سال ۱۳۲۸ سر منشی مجلس عالی وزرا و بعداً در سال ۱۳۳۰ بحیث رئیس مستقل مطبوعات و در سال ۱۳۳۲ بحیث مشاور مطبوعاتی محمد ظاهر شاه مقرر شد که سالیان زیادی در آن پست خدمت کرد.

در دهه دموکراسی دوم به تاسیس حزبی به نام وحدت ملی معروف به زرنگار دست زد که مرام محافظه کارانه با گرایش اسلامی داشت، که بعداً منحل گردید.

استاد خلیلی زمانی به حیث وکیل شوری، نگارنده گی جریده آئینه به اسم مستعار و سفیر در برخی از کشور های اسلامی مصروف بود.

استاد خلیلی شاعر خیلی نامدار ، مردم دوست و دارای احساسات خیلی عالی بود. اشعارش همه ترجمان درد و الام مردم افغانستان پنداشته میشود.

استاد خلیلی آثار غنیمتی از خود به یادگار گذاشته اند مانند:

- آثار هرات
- احوال و آثار حکیم سنایی
- سلطنت غزنویان در کابل
- عیاری از خراسان
- از بلخ تا قونیه
- نی نامه
- رساله آرامگاه بابر
- غزلیات و [illegible]

استاد خلیلی از [illegible] پشاور به مجاهدین

و بالاخره در سال ۱۳۴۶ هجری شمسی در شهر اسلام آباد پاکستان جهان فانی را
ت و به وصیت خودش در کنار مقبرهء رحمان بابا به خاک سپرده شد.
هم نمونهء از نابترین اشعار استاد:

ه گی برق آسا، یک نفس خندید و رفت
چو طفل اشک بر رخسار من لغزید و رفت
ین، داغ دلم عاقبت ناسور شد
ه این زخم کهن را هر هوس خارید و رفت
فروغ اسمانی را که می نامند عشق
ن چراغ صبح بر بالین من تابید و رفت
ازل برروی ما بستند ابواب قبول
چندین آه را تا آسمان پیچید و رفت
کس آگه نه شد از سوز پنهان دلم
ه آمد از درون این خانه را پالید و رفت

استاد علامه پوهاند عبدالحی حبیبي

لوی استاد علامه پوهاند عبدالحی حبیبي د ملا عبدالحق اخند زاده زوی په ۱۲۸۹ لمریز کال د کندهار ښار بامیزایي په مالت کې په یوه عالمه، فاضله او روڼ اندي کورنی کې زوکړی و. لوی استاد په ۱۲۹۹ کې خپلې لومړنی زده کړې دکندهار د شالمار په ښوونځي کې پیل او په ۱۳۰۴ کې یې بشپړې کړې. سر بېره پر دې استاد دخپل شخصي ذوق او عا
په خصوصي توګه دخپل وخت له لویو عالمانو څخه مروج دیني. ادبي
علوم هم زده کړل.

1911

په ۱۳۰۴ لمریز کال کې یې رسمي دندو ته مخه کړه او د ک
ښوونځي کې ښوونکی شو. په ۱۳۰۶ لمریز کې په کندهار کې د

ې ضوع افغان مرستیال و تاکل شو او په دې دنده کې تر څلور کاله خدمت
ته په ۱۳۱۰ کې د نوموړې جریدې مسوول مدیر مقرر شو. استاد په دې
ې د مطبوعاتي او ژورنالستیکي هڅو تر څنګ خپلې پر له پسې مطالعې او
تاریخي، ادبي او څېړنیز و لیکنو ته هم دوام ورکړ.
۱۳۱۹ کې کابل ته دعوت او د پښتو ټولنې لوی مدیر شو چې سربېره پر دې
د مطبوعاتو د مستقل ریاست مرستیال هم و.
۱۳۲۰ لمریز کال کې د معارف وزارت مشاور او درې کاله یې دا دنده پر مخ
ه ۱۳۲۳ کال کې چې دده په هڅو په کابل پوهنتون کې د ادبیاتو پوهنځی
و نو د ریاست او پښتو ادبیاتو د تاریخ د تدریس دنده ورته وسپارل شوه. په
کې د کندهار د معارف رئیس و او په ۱۳۲۶ کې په چمن کې افغاني وکیل
و تاکل شو چې یو کال وروسته بیرته هېواد ته راستون او په ۱۳۲۷ کې د
ورا په اوومه دوره کې د کندهار د خلکو وکیل شو.
ه ستره دنده یې تر ۱۳۳۰ کاله پورې په پوره ایمانداری تر سره کړه. په
کال د هېواد پالنې او آزادي غوښتنې د سیاسي مبارزې په سبب په جبري
د هېواد پرېښود و ته اړ شو او څه کم لس کاله یې په جلا وطنۍ کې شپې او
تېرې کړې او څه موده یې په پېښور کې د آزاد افغانستان په نامه یوه
خپروله چې بیا په پېښور کې د فضا د تنګیدو له امله کراچۍ ته لاړ او په
او ادبي هڅو بوخت شو.
۱۳۴۰ لمریز کال چې هېواد ته د هغه د راستیندو زمینه برابره شوه او هېواد

ته راغی خپلو ادبي او علمي چارو ته يې ادامه ورکړه او په ۱۳۴۱ کې يو ځل بيا د هېواد دبچو روزنې ته يې اوږه ورکړه او دکابل پوهنتون د ادبياتو په پوهنځي کې استاد و ټاکل شو. په ۱۳۴۴ لمريز کې يې د خپلو علمي، ادبي او تاريخي اثارو په وړاندې کولو سره دپوهاند علمي رتبه تر لاسه کړه.

په ۱۳۴۵ کې د افغانستان د تاريخ ټولنې رئيس او په ۱۳۵۱ کې يې د صدر اعظم د فرهنګي مشاور په توګه دندې اجرا کړې، دعمر په وروستی لسيزه کې سره له دې چې، له دولتي د ندويې تقاعد کړی و په پوهنتون کې د استاد، د اطلاعاتو او کلتور وزارت مشاور او د علومو اکاډيمی دغړي په توګه په هلو ځلو بوخت و.

لوی استاد پوره ۶۰ کاله د افغانستان په علمي او فرهنګي ادارو کې د افغاني علم او فرهنګ چوپړ وکړ او په دې موده کې يې علمي، ادبي، تاريخي، جغرافيايي ... او نورې څېړنې تر سره کړې چې ځينې يې د ځانګړو کتابونو او ځنې يې د مقالو په بڼه په مطبوعاتو کې نشر شوې دي.

لوی استاد په ګڼو کورنيو او بهرنيو علمي او فرهنګي سيمنيار ونو کې فعاله برخه اخيستې او د ډېرو علمي. ادبي او فرهنګي [illegible]لنو په جوړولو. ودې او پر مختګ کې يې رغنده او اغيزمن رول [illegible] شمېر ليکوالا ن او شاعران او د ادب څېرونکي ددغه [illegible] په مستقيمه لارښونه او پاملرنه [illegible] شويدي.

لوی استاد [illegible] انګليسي ژبو پوره

لامبېري ډرلود او [illegible] سر بېره پردې په ځينو

زرو ژبو هم پوهېده او د سره کونل [illegible] يې کره [illegible] ژبه و.لوستلى و.

لوى استاد شاعر هم و خو تر شاعرى يې څېړنيز و چارو ته پوره اوږه ور کړې وه چې په دې لړ کې يې ۱۳۰ ځانګړي اثار او په زرګونه مقالې او شعرونه ليکلي دي.

دلوى استاد دځينو كتابونو نومونه دادي

- دپښتو ادبياتو تاريخ
- افغانستان بعد از اسلام
- هنر افغانستان در عصر تيموريان
- نومورکي مورخين
- جغرافياى تاريخي افغانستان او نور.

بلاخره دغه اوچت فرهنګي شخصيت د اوږدې نازوغى تركاللو وروسته د زړه د دريدو له امله د ۱۳۶۳ لمريز كال د ثور د مياشتې په شلمه نېټه وفات او د كابل په شهداى صالحينو كې په درناوي سره خاورو ته وسپارل شو.

اروايې ښاده اوسه!

پروفیسور غلام محمد میمنه گی

غلام محمد میمنه گی در سال ۲
شهر میمنه چشم به جهان گشود. پدر
نام داشت و از جمله معروفترین و
شخصیت های منطقه اش بود که به ات
با سردار محمد ایوب خان همراه با چن
کابل اعزام و بعد به قتل رسید و غ
طفولیت از مهر پدری بی بهره گشت

غلام محمد میمنه گی ۱۳ سال داشت که به هنر رسامی رو آورد. در همی
یکی از رسم های وی را به امیر عبدالرحمن خان برد و امیر را از آن پسند آمد
را به دربار خواست تا همین رسم را دوباره پیش روی او کار کند. بعد از آن امی
کرد که میمنه گی به وقت معین به دربار آید و تحت نظر استادان دیگر در رس
آموزش گیرد. میمنه گی در ابتدا علاقمندی زیادی به این کار نداشت ول
اخطار و قهر امیر مواجه شد کوشش نمود تا منظماً به فراگیری این هنر بپرداز
میمنه گی در دربار از نزد استادانی چون میر حسام [illegible] خان، محمد عظ
بابه جان و جانگری اهل انگلیس [illegible] و نقاشی را فرا گ
میمنه گی علاوه [illegible] شخصیت [illegible] سیاست نیز بو

سرنشین [illegible] مشروطیت [illegible] در [illegible] ۱۳۱۵ [illegible] به سبب
سیاسی و یکجا شدن با مشروطیت به زندان افتاد.
ند که در زندان نیز با هنرش حرف میزد و چنان تابلویی از وضعیت زندان و
در زندان کشید که امیر حبیب الله خان را بر آشفت و امر کرد که میمنه گی را پا
ار گ بیاورند ولی بنابر سفارش یکی از اقاربش نه تنها اینکه از این کار ابا ورزید
نه گی را از زندان رها ساخت ولی در منزلش تحت نظر قرار داد.
نه گی مدتی به حیث معلم رسامی در مکتب حبیبیه کار کرد و در زمان غازی امان
ازی فراگیری بهتر و تخصصی این هنر به المان فرستاده شد.
نه گی چند سال را در شهر برلین جرمنی در فراگیری این هنر سپری کرد و به
ستادی رسید و در میان ۴۰۰ تن از رسامان و نقاشان کشور های مختلف دنیا مقام
دست آورد و از همین سبب از طرف اکادیمی برلین لقب پروفیسور بدست آورد
تخصص را از آن خود ساخت.
یسور غلام محمد میمنه گی با باز گشت به میهن عزیزش مکتب هنرهای زیبا و
تلف را تحت نام مکتب صنایع تاسیس کرد و به حیث استاد و مسوول آن در تربیه
دی از جوانان سهم بارز گرفت.
استاد در سطح منطقه و دنیا از شهرت خاص و ارزنده یی برخوردار بوده و از همین
ر ها مورد تقدیر قرار گرفته است، چنانچه در سال ۱۳۰۳ جایزه نشان درجه اول
و در سال ۱۳۰۷جایزهء (دستور لومری درجه نشان) را بدست آورده است.
خره اینمرد هنر و فرهنگ در سال ۱۳۱۴ به اثر مرض فشار خون به عمر ۶۲ سالگی
وفات و در عاشقان و عارفان به خاک سپرده شد.
ومت آن وقت به اساس خدمات شایسته اش مرکزی را بنام "سازمان هنری غلام
منه گی" ایجاد کرد که بعد ها به نام هنرستان غلام محمد میمنه گی نام گزاری شد.

مولوي عبدالروف خاکي

۱۸۶۶

مولوي عبدالروف د مولوي عبدالرحيم زوی او دعلامه حبيب ال

کندهاري) لمسی په ۱۲۶۷ هـ ق کال د کندهار په ښار کې زیږېدلی دی

عبدالروف د قران کريم حافظ و او د خپل وخت مروجه او متداوله ع

خپل پلار څخه، چې دخپل وخت یو ښه عالم و، زده کړل چې بیا په همد

کې پیاوړی استاد جوړ شو.

په ۱۲۹۸ هـ ق کې د خپل پلار تر شهادت وروسته له هېواد نه وتلو

۱۳۰۰ قمري کال کې بیرته راستون شو. په راستیندو سره يې د امير عبد

خوا ډېر قدر و شو او د نوموړي امير د حضور ملا او د شاهي مدرس

مدرس و تاکل شو.

مولوی عبدالروف په عربي، پښتو او دري ژبو پوهېده او په دې

ليکوالي او شاعري کوله او په شعر کې يې تخلص "خاکي" و.

امير عبدالرحمن خان او امير حبيب الله خان ده ته د قدر په سترګه

مهمو قضايي مسايلو کې يې مشوري څني غوښتې.

تر امير عبدالرحمن خان وروسته هم دی د امير حبيب الله خان د ح

او دشاهي مدرسې مدرس و. په همدغه وخت کې د ... میالي شخصيت

نور و رون اندر [illegible] ته د سراج الاخبار افغانستان په نوم یو انجمن جوړ ک
همدې انجمن د مولوي خاکي په مشری د سراج الاخبار افغانستان. په نوم یو
جریده تاسیس کړه.

ددغې جریدې خپریدل په هېواد کې د روشنفکری د نهضت د رامنځته کیدو
لومړنی څرک کڼل کیږي او د سراج الاخبار افغانستان د انجمن جوړیدل په
افغانستان کې د مشروطیت د نهضت یوه مقدمه وه.

سراج الاخبار افغانستان دلومړنی کڼې د راوتلو سره سم دوخت مستبدو
واکمنو او د برتانوي هند دولت د هغې له خپرېدو سره مخالفت وکړ او د دغې
جریدې د خپرېدو مخنیوی یې وکړ. په دغه اخبار کې دیني مسایل، اشتهارونه،
کورني او بهرني خبرونه، دغلې بیه، شعرونه او وینا وې خپریدې.

مولوي عبدالروف خاکي یو زبر دست شاعر هم و او کله کله یې شعرونه هم
ویلي دي، دايې هم د شعر یوه وړه بېلګه:

خاک کند مشکبو ساحه مشکوی تو
بادشو د روح بخش، گر د سر کوی تو
بست بزنجیر و تیغ بر جگرم زد دریغ
طره مشکبوی تو، غمزه جادوی تو

په پای کې دغه لوی عالم، مدرس او ژورنالست. د ۱۳۳۳ هـ ق کال د
شوال د میاشتې په شپاړسمه نېټه دشنبې د شپې په یوو لسوبجو د ۶۷ کلو
په عمر په کابل کې مړ شو.

اروادې یې ښاده وي.

میر غلام محمد غبار

1898

میر غلام محمد غبار فرزند میرزا محبوب خان کابلی، در سال ۱۲۷۶ هـ ش در شهر کابل چشم به جهان گشوده و تحصیلات ابتدایی را از پدرش فرا گرفته و به طور خصوصی به فراگیری بعضی از علوم پرداخت و آهسته آهسته به مطالعاتش در اجتماعیات و فلسفه ادامه داد.

نخستین تخلص غبار، حسینی بود، حسینی با (جوانان افغان) مشروطیت دوم محشور شد. ارتباطات با این نهضت غبار را به مطالعه، تحقیق، دقت و جستجو وا داشت و آهسته او نویسنده خوبی شد و به نوشتن مقالات تاریخی، اجتماعی و سیاسی پرد

غبار با مطالعه سراج الاخبار افغانیه علاقمندی خاصی داشت و این جریده در وی در هنگام جوانی اثر زیادی گذاشت.

غبار بعمر ۱۳ سالگی بعد از وفات مادرش. همراه با پدرش به قطغن رفت و آباد مامور گمرک بود. هنگامی که پدرش وفات کرد دوباره به کابل آمد و روا با شخصیت های سیاسی و اجتماعی از سر گرفت.

در سال ۱۲۹۸ هـ ش کارمند کوتوالی کابل شد و در دوران زرین امانی به ژورن

این زمانی بود که علاوه بر مرکز، نشر جراید و اخبار در ولایات کشور نیز آغاز
بود.
در سال ۱۲۹۹ ش جریده یی را بنام ستاره افغان از جبل السراج انتشار داد که مدت
[illegible] نکرد.
از این، غبار برای بار نخست رئیس پولیس افغانستان شد و مدت یکسال این
ت را بعهده داشت و بعد مشاور رئیس هیات تنظیمی هرات شد و با استعفا از این
وباره به کابل آمد و از طرف غازی امان الله شاه به حیث مفتش به پکتیا فرستاده
عزیمت از آن جا، معاون شرکت امانیه مقرر گردید. در سال ۱۳۰۵ ش بحیث
محاسبه افغانستان در پاریس مقرر شد. در سال ۱۳۰۶ به حیث مدیر گمرکات
و قطغن تعیین گردید.
دوره، اغتشاش مدت (۹) ماه را با شرایط خطرناک در منزل سپری کرد و
ت به کندهار برود و باغازی امان الله شاه یکجا شود ولی به این آرزو گذاشته نشد.
ن نادر خان به حیث سر کاتب سفارت افغانستان در جرمنی مقرر شد.
سال ۱۳۱۰ با ایجاد انجمن ادبی کابل عضو آن انجمن گردید و در آن انجمن به
مقالات اساسی در باب تاریخ، ادبیات و فرهنگ پرداخت.
سال ۱۳۱۱ ش در سرای موتی زندانی بود و مدت دو سال قید را در آنجا سپری
هایی از زندان از کابل تبعید شد، نخست به فراه و بعد به کندهار رفت و در همان
سال ۱۳۱۸ ش کتابی را تحت عنوان (احمد شاه بابا) تالیف کرد. بعد از سال ۱۳۲۰
ه اقامت در کابل را دریافت و عضو انجمن تاریخ شد و از سال ۱۳۲۲ الی ۱۳۲۷
ن انجمن بود. در دوره هفتم شورا نماینده مردم شهر کابل انتخاب شد و از سال
ی ۱۳۳۰ وکیل مردم شهر کابل در شورا بود. وی در همین هنگام حزبی را بنام
سیس کرد و بعد جریده ای را هم به همین نام منتشر ساخت.

در دوره هشتم شورا وی خود را کاندید کرد ولی از دست حکومت شکست خورد و در مظاهره یی که مردم به کمک وی به راه انداخته بودند دستگیر و به زندان انداخته شد و این بار مدت هشت سال را در زندان سپری نمود.

در سال ۱۳۳۹ بارهایی از زندان به حیث مشاور ریاست مستقل مطبوعات تعیین گردید و در همین جا به نوشتن کتاب (افغانستان در مسیر تاریخ) آغاز کرد.

غبار، اواخر عمرش را با مطالعه، نوشتن و مریضی در منزل سپری کرد و بالاخره در سال ۱۳۵۶ش در یکی از شفاخانه های جرمنی چشم از جهان پوشید و در شهدای صالحین به خاک سپرده شد

آثار غبار:

- افغانستان و نگاهی به تاریخ آن
- افغانستان در هندوستان
- تاریخ مختصر افغانستان
- احمد شاه بابای افغان
- خراسان
- امرای محلی افغانستان
- تاریخ افغانستان از ظهور اسلام تا سقوط طاهریان
قسمتی از تاریخ افغانستان جلد سوم
اریخ قرون اولی
غانستان به یک نظر و افغانستان در مسیر [illegible] در

در دوره هشتم شورا وی خود را کاندید کرد ولی از دست حکومت شکس
در مظاهره یی که مردم به کمک وی به راه انداخته بودند دستگیر و به زندان اندا
این بار مدت هشت سال را در زندان سپری نمود.

در سال ۱۳۳۹ بارهایی از زندان به حیث مشاور ریاست مستقل مطبوعا
گردید و در همین جا به نوشتن کتاب (افغانستان در مسیر تاریخ) آغاز کرد.

غبار، اواخر عمرش را با مطالعه، نوشتن و مریضی در منزل سپری کرد و ب
سال ۱۳۵۶ش در یکی از شفاخانه های جرمنی چشم از جهان پوشید و در شهدای
به خاک سپرده شد

آثار غبار:

- افغانستان و نگاهی به تاریخ آن
- افغانستان در هندوستان
- تاریخ مختصر افغانستان
- احمد شاه بابای افغان
- خراسان
- امرای محلی افغانستان
- تاریخ افغانستان از ظهور اسلام تا سقوط طاهریان
- قسمتی از تاریخ افغانستان جلد سوم
- تاریخ قرون اولی
- افغانستان به یک نظر و افغانستان در مسیر تاریخ "دردوجلد"

مولوي صالح محمد هوتک

1890

الح محمد هوتک د فیض
خان زوی په ۱۳۰۷ هـ ق کال د
ښار په یوه علمي کورنی کې
س او لومړنی زده کړې یې په
ورني چاپيريال کې تر سره
، له کوچنيتوبه د خپل مورنی
بدالروف خان خاکي: تر
لاندې و.

، کیږي چې صالح محمد پنځه لس کلن و چې کابل ته راغی او دلته هم د
که او ماماکانو تر روزنې لاندې و. په همدې وخت کې د حبیبیې په نوې
وې مدرسه کې شامل شو. دا چې نوموړي کورنی زده کړې لا د مخه
کړې وې، حبیبیه مکتب یې ډیر کلونه و نه لوست او په نوموړي مکتب
تو. چې نوی په تدریسي نصاب کې شامله شوې وه، د ښوونکي په توګه و

مولوي صالح محمد په دغه مکتب کې د پښتو لومړنی ښوونکی و او ش

په حبيبيه کې ښوونکی پاتې شو.

په ۱۳۳۵ ق کال کې د لومړنيو ښوونځيو د مدير نايب مقرر شو او د

ښوونځيو د ودې لپاره يې زيات کار وکړ.

په ۱۲۹۹ ش کال دده په هاندو هڅو په کندهار کې يو لومړنی ښو

(مکتب تجار) په نامه جوړ شو او دی لس کاله په قندهار کې دمعارف

موسس و. نوموړي تر ۱۳۰۷ ش پورې د کندهار په ولايت او کليو

ښوونځي جوړ کړل او ځوانان او هلکان يې په خورامينه وروزل.

مولوي صالح محمد د کندهار دمعارف د مديريت د چارو تر څنګ

ارزښتناک او دقدر وړ کار هم کړی دی. په کندهار کې لومړنی جريده

افغان) په نوم دهمده په مديريت خپره شوه. چې په پښتو او دري دو

خپريدله.

د اغتشاش په دوره کې صالح محمد له کاره ګوښه کړای شو او تر دغې

وروسته يو ځل بيا د کندهار د معارف مدير شو او پوره شپږ کاله يې د

مديريت وکړ.

په ۱۳۱۶ ش کال صالح محمد کابل ته راغی او دکابل د ادبي انجمن غړ

پښتو ټولنې له جوړېدو سره سم نوموړی هلته دپښتو مبصر و او د زېر

يې دپښتو دزده کړې لپاره يوه جريده چلوله.

له ۱۳۱۷ هـ ش کال نه وروسته د شاهي دار التحرير د پښتو څانګې غړ

په همدغه وخت کې حج ته لاړ.

۱۳۲ ش کال د کندهار دخلکو له خوا دملي شورا دنهمې دورې په وکالت
شو چې په همدغه دوره کې دشورا الومړی معين هم و. په لسمه دوره کې
ملي شوراکې د کندهار د ښار د خلکو وکيل و.
ی کې دغه نوميالی شخصيت په ۱۳۳۹ لمريز کال د وږي د مياشتې په
ښته د اوياکلونو په شاو خوا په کابل کې وفات او په کندهار کې خاوروته
شو.

ولوی صالح محمد اثار:

صه اول رهنما يا خود آموز پښتو.
صه دوم رهنما يا خود آموز پښتو.
مړی کتاب د پښتو.
ستو ژبه: په دوه توکه کې
ښتو ژبې دريم تدريسي کتاب.
پښتو صرف و نحو.
عزيزي تفسير ترجمه.
ښتو اطاعت اولی الامر.
ښتو مثنوي.
ذکره الشعرا.

ملک الشعراء استاد عبدالحق بیتاب

استاد عبدالحق بیتاب فرزند عبدالاحد

سال ۱۳۰۶ قمری در شهر کابل چشم به ج

و در اوان طفولیت که هنوز هشت ساله ب

دست داد و تحت سر پرستی ماما ه

عبدالغفور آخونزاده و ملا عبدالله قرار گ

استاد بیتاب، علوم مروج آنزمان را از

فرا گرفت و بازبان عربی کاملاً آشنا گشت

همان اوان با شعر و شاعری علاقه فراوان داشت

راستاشاگرد ملک الشعرا قاری عبدالله شد و در سایه، رهنمایی های آن استاد ص

والای ادبی گردید.

استاد بیتاب ،در دوران جوانی بوظایف رسمی رو آورد و در مکاتب ابتدائیه

پرداخت و درواپسین سالها در لیسه های حبیبیه، غازی، نسوان و دارالمعلمین ک

وظیفه کرد و مدت چند سال عضو کمیسیون چاپ و نشر تفسیر کابلی بود.

در سال ۱۳۲۶ هـ ش به صفت استادپوهنحی علوم بشری در زبان و ادب

پوهنتون کابل مقرر شد و تا سال ۱۳۴۴ به این وظیفه اش ادامه و در تربیه اولاد

بسر [illegible]

در سال [illegible] سناتور [illegible] انو جرگه انتصاب شد. در هنگام پیری که به تقاعد [illegible] گردید باز هم [illegible] نشست و به تربیه شاگرد پرداخت.

استاد [illegible] مدت ۵۱ [illegible] در معارف کشور کار کرد و به اثر خدمات شایان و [illegible] به دریافت نشان درجه دوم و داشتن ویارلی مدال شد.

در [illegible] ۱۳۳۱ لقب ملک الشعرا را از آن خود کرد و از طرف پوهنتون کابل رتبهٔ اعزازی پوهاند به وی اعطا گردید.

استاد زنده گی ساده و بی تکلفی داشت و پیرو طریقه نقشبندیه بود، در محافل علمی و عرفانی به لقب صوفی مشهور بود.

بالاخره این شخصیت عالم و ادیب فاضل در ۲۰ حوت سال ۱۳۴۷ شمسی چشم از جهان پوشید. استاد بیتاب، در دوران حیاتش آثار گرانبهایی نوشته و ترجمه کرده است. که چند تایی از آنرا در اینجا نام میبریم:

- دیوان اشعار
- علم معانی
- گفتار روان در علم بیان
- علم بدیع
- تصوف
- دستور زبان فارسی
- زبان عربی برای صنوف ۷ و ۸ مکاتب
- انشأ مقالات
- مبادی علم منطق
- در صنعت علم، چار رسالهٔ منطق دانشمندان مصری.

علاوه بر این، استاد بیتاب مقالات بیشمار ادبی نیز نوشته اند که در مطبوعات کشور به چاپ رسیده و از ارزش بلند ادبی بر خوردار میباشند.

و این هم یک نمونه شعر از استاد بیتاب که بیانگر قریحه بلندش میباشد:

دهانش نقطهء موهوم و از وی کام میخواهم
چه شرین مقصدی در عالم اوهام میخواهم
در این صحرا اگر کامی من ناکام میخواهم
همین با خود غزال چشم او را رام میخواهم
نه شهرت انتظارم نی قبول عام میخواهم
به شهر گوشه گیری خویش را گمنام میخواهم
مرا یارای رفتن تا بپای خود نمی باشد
در این راه دستگیریها ی زیر جام میخواهم
کجاست پرم را طاقت قید دگر باشد
به پای مرغ دل از سنبلش گلدام میخواهم
بهر مژ گان زدن چشمش جنونم تازه میسازد
علاج خود عبث از روغن بادام میسازم
ز سیر باغ و بوستان نیست منظور دیگر بیتاب
بیاد چشم شوخی نر گس و بادام میخواهم

میا فقیرالله جلال آبادي

میا [illegible] د [illegible]رحمن زوی [illegible]
[illegible] ۱۰۰ [illegible] هار [illegible] مزینه کې
زوکړی [illegible] کورنی سره او
تاس ته [illegible] میا فقیرالله مروج دیني
علوم او لومړنی زده کړې د هند په مدرسو
کې له دیني عالمانو څخه زده کړې دي او په
ځوانی کې یې عرفان او تصوف ته مخه
کړې او د نقشبندیه طریقې پیرو و.

میا فقیرالله د ځوانی په جوش کې له هند نه خپل وطن ته راستنېږي او په کندهار کې. چې هغه وخت دهېواد پایتخت و. میشت کېږي او هلته تدریسي چاروته اوږه ورکوي او دهغه تر څنګه خپلې پیری او مریدی ته هم دوام ورکوي.میا فقیرالله په کندهار د څو کلنې د استوګنې په موده کې دخپل علمي او روحاني شخصیت په وجه ډېر دوستان او ارادتمندان پیدا کوي. ویل کېږي چې هغه څه موده ننګرهار کې هم اوسیدلی دی او بیا له یوې اوږدې مودې استوګنې

وروسته بېرته هند ته تللی او هلته هم ډېر مریدان او شاګردان یې روزلي اوهلته دیوه لا رښود په توګه احترام ورته کیده.

میا فقیر الله په ۱۱۶۲ کې له حج نه تر راستنېدو وروسته په شکار پور کې استوګنه غوره کوي او هلته یوه لویه مدرسه او خانقاه جوړوي او دخلکو په اخلاقي او معنوي روزنه کې پوره ونده اخلي.

که څه هم میا فقیر الله بېرته وطن ته راستون نه شو خو وخت په وخت یې د افغانستان له عالمانو او حاکمانو سره دلیک له لارې رابطه قایمه کړې وه او دخپل هېواد له حالاتو څخه پوره خبرو.

د افغانستان دهغه وخت عالمانو او واکمنانو ده ته ډېر احترام درلود او دده لارښوونې یې عملي کولې. په تېره لوی احمد شا بابا و[illegible] ډېر عقیدت درلود او دده مشورې یې منلې. لکه څنګه چې یو وخت دده په وینا یې د شکارپور حاکم چې دهغه ځای په خلکو یې ظلم کاوه له [illegible] ک[illegible]

میا فقیر الله سربېره پرخپلې مورنۍ [illegible] عربي او هند کو هم پوهېده او په دغو ژبو یې ارزښتمن ا[illegible] دهغه د[illegible] و له جملې څخه یو څو دلته یادوو.

- مکتوبات
- فواید دید فقیر [illegible]
- شرح اسما الحسنی
- کیمیای سعادت
- طریق الارشاد

- [illegible]

- ملفوظات

- شرح ابیات مشکل مثنوي

- رساله تقویم و نجوم

- رساله بر ضرورت [illegible] تشهد. چې له دې اثارو څخه يې ځنې په هند او کابل کې چاپ شوي او ځینې قلمي پراته دي.

دغه علمي او روحاني څېره په ۱۱۹۵ هـ ق کال په شکارپور کې وفات شو او په همغلته خاورته وسپارل شو.

کریم نزیهی جلوه

1907

۱۲۸۵

نزیهی فرزند بابا مراد اندخویی، در سال ۱۳۸۵ ش در شهر کابل چشم به جهان گشود و از قوم ازبک کشور بود. نزیهی، تحصیلات ابتدایی را تا درجه رشدیه در لیسه، حبیبیه بپایان رسانیده و علوم ادبی و عربی را از خانواده با فرهنگ خویش فرا گرفته است. وی به زبان های عربی، ترکی و انگلیسی آشنایی کامل داشت.

نزیهی، در اوان جوانی با اعضای برجسته مشروطه آشنایی داشت و از جمله مشروطه خواهان دوم به شمار میرفت. وی در این راه با آن گروه از مشروطه در ارتباط بود که در بقدرت رسانیدن اعلیحضرت غازی امان الله شاه در تلاش بودند.

نزیهی، با قلم رسایش در تنویر افکارعامه در جامعه شناسی، تاریخ و اجتماعیات سعی بلیغ نموده و با انتشار مقالات، رجال ارزشمند تاریخی و اسلامی را به معرفی گرفته است.

در سال ۱۳۱۰ عضو انجمن ادبی کابل شد و در حلقات ادبی از نفوذ و اعتبار خاصی برخوردار بود.

در سال ۱۳۲۸ نسبت اعتماد کاملی که در بین مردم [illegible] داشت، در دوره، هفتم شورا نماینده مردم اند خوی شد و در سال ۱۳۳۲ [illegible] طبقه [illegible] بعد از دوره، وکالت مدتی [illegible] مشهد بود و بعد از آن به تقاعد سوق شد.

جلوه [illegible] سال [illegible] در [illegible] مرزوبوم یک فرزند ممارز [illegible]

[illegible] علاه [illegible] بیانگر رنج و آلام [illegible] و مردم [illegible] نمونه شعر از نزیهی

[illegible]

تاکی از جور وستم، شکوه و فریاد کنید
سعی برهم زدن منشأ بیداد کنید
دست ما دامن تان باد جوانان غیور
که از این ذلت و خواری همه آزاد کنید
صد هزاران چو منت، آتش بیداد بسوخت
ننشینید زپا، دم بدم ارشاد کنید
فتنه انگیخته تبعیض نژادی در خلق
فکر آینده، ملك خود و اولاد کنید...
ای جوانان ستم مرتجعان چند کشید
تا بکی رحم به این دسته، شیاد کنید...
آشیان همه مرغان زستم آتش زد
قصد آتش زدن خانه، صیاد کنید
ندهند ارزش گاهی به حقوق بشری
تکیه بر خود و بازوی چو فولاد کنید
چشم امید به تو نسل جوان دوخته ام
در خور شان و شرف مملکت آباد کنید...
شعر من لاله، باغ دل خونین متن است
مهو شان زیب لب و حسن خداداد کنید
در کجا لاله رخی با قد سروی دیدید
یك نفس یاد از این جلوه، ناشاد کنید

عبدالعزیز بابا جان ۱۵۶۴

عبدالعزیز الکوزی کندهاری مشهور په بابا جان د مرزا عطا محمد الکوزي کندهاري زوی په ۱۲۶۶ هـ ل کال په غزني کې و زیږېد، هغه وخت دده پلار د غزني مستوفي و. د عبدالعزیز کورنی یوه ډېره علمي کورنی وه او دی له هماغه وړ و کوالي دخپلې دغې علمي کورنی په سیوري کې رالوی شو او د وخت مروج او متداول علوم یې زده کړل.

کله چې امیر حبیب الله خان واکمنی ته ورسید د عبدالعزیز خان د
دوره وه او دا هغه وخت و چې په افغانستان کې دروشنفکری نهض
راڅرګندیدو و او د هېواد دیو شمېر پوهانو او شنفکرانو او عالمانو
لومړي مشروطیت بنسټ کېښودل شو او عبدالعزیز ورسره په ډله کې ش
عبدالعزیز دخپل وخت یو ډېر ښه خطاط و او د ... حبیب الله په وخ
د کابل د ماشین خانې په مطبعه کې خطاط او مصحح و او ... سراج الاخبار

کې یې له محمود [illegible] سره د [illegible] د مصحح په [illegible] کار کاوه.

[illegible] خان [illegible] مشروطیت کې هم شامل و او کله چې امیر حبیب الله [illegible] مشروطیت غړي زندانونو ته کړل نو دی هم زندان ته واچول شو او د غازي امان [illegible] شاه په پاچهۍ کې سره له نورو روشنفکرانو له زندانه را خلاص او کندهار ته [illegible]

په کندهار کې د طلوع افغان د نوې تاسیس شوې جریدې د مهتمم، کاپي نویس او خطاط په توګه مقرر شو. په ۱۳۰۱ لمریز کې د همدغه جریدې سر محرر او مدیر مقرر شو او ډېر کلونه یې دا دنده پر مخ یوړه. په همدې موده کې ده د خپل ځلاند فرهنګي خدمت له کبله په خلکو کې ډېر محبوبیت تر لاسه کړ او د خلکو لخوا د باباجان په اعزازی لقب ونمانځل شو.

د اغتشاش په دوره کې څه موده بندي او تر هغه وروسته بیا د طلوع افغان مدیر و. بیا د کندهار د خلکو په نمایندګی د ملي شورا وکیل او د استازي په توګه کابل ته راغی. په کابل کې یې د شورا له رئیس سره اختلاف پیدا شو او دیو تهدید په ترڅ کې دې ته اړ شو چې استعفی ورکړي. تر استعفی وروسته په خارجه وزارت کې د مطبوعاتو مدیر شو. په ۱۳۱۲ لمریز کې د یوې بلې توطیې په ترڅ کې زندان ته واچول شو او دیارلس کاله یې په زندانونو کې تېر کړل.

تر بند وروسته د دارالمساکین مرستیال و تاکل شو او چې کله په ۱۳۲۵ کې کندهار ته لاړ، د هغه ځای خلکو د ښاروالی رئیس وټاکه. په ۱۳۳۰ کې د هلمند د کرنې د پروژې اداري رئیس شو او تر هغه وروسته یې تقاعد وکړ چې د کندهار خلکو د عمر تر پایه ور سره خصوصي مادي مرستې کولې. په پای کې دغه نومیالی مبارز شخصیت او وتلی ژورنالیست په ۱۳۴۵ ل کال په کندهار کې ومړ.

اروانښاد عبدالرحمن پژواک

1917

اروانښاد عبدالرحمن پژواک د قاضي عبدالله خان زوی په ۱۲۹۵ هجري لمریز کال په غزني کې زوکړی او اصلاً د ننګرهار دسره رود ولسوالی د باغواني دکلي اوسیدونکی و.

پژواک خپلې لومړنی زده کړې په خپل کلي کې پیل کړې او تر دویم ټولګي وروسته په ۱۳۰۲ لمریز کې د خوګیانیو په لومړني ښوونځي کې شامل شو او تر څلورم ټولګي پورې یې هلته لوست وکړ. تر هغه وروسته [illegible] خپل [illegible] لومړی داندرابي ښوونځي او بیا د حبیبیې لیسې [illegible] غت وروسته د طب پوهنځي ته بریالی شو. دوه [illegible] ر دمړینې له کبله یې په طب کې خپلې [illegible] کورنی د اعاشې او اباطې په خاطر یې رسمي [illegible] پلا د کابل د ادبي انجمن

د [illegible] کې د
مطبو[illegible] شو
[illegible] مړ ده وروسته د [illegible] رانس لوی
مدیر [illegible] شو [illegible] وروسته د پښتو ټولنې دلوی مدیر
او د مطبو[illegible] ټوکه يې دندې تر سره کړې
په ۱۳۳۲ [illegible] کال کې یې دیپلوماتیکي هڅو ته مخه کړه او په لندن کې د
افغاني سفارت دویم سکرتر وټاکل شو بیا د کار او کارکرد نړیوالې موسسې
همکار او دوه کاله وروسته په واشنګټن کې د افغاني سفارت مطبوعاتي اتشه و
تر دغې دندې وروسته په ملګرو ملتو کې د افغانستان نماینده وټاکل کیږي او
تر ډیرې مودې هلته د افغانستان د دولت د دایمي نماینده په توګه کار کوي.
له ۱۳۵۲ لمریز کال څخه وروسته په هند کې د افغانستان دلوی سفیر په توګه
وټاکل شو په ۱۳۵۷ لمریز کې له رسمي دندو څخه لاس اخلي. لومړی پېښور ته
ځي او بیا د خپلو ملحوظاتو له مخې امریکا ته روانیږي.
د ژوند په وروستیو شیبو کې له امریکا څخه بیرته پېښور ته راځي او په ۱۳۷۴
کال د غبرګولي په ۱۸ مه نیټه دیوې اوږدې ناروغۍ له امله له دې فاني نړۍ څخه
سترګې پټوي او د هغې ورځې په سبا په خپله پلرنۍ هدیره کې دننګرهار په
باغوانیو خاورو ته سپارل کیږي.
اروابناد پژواک یو بادرایته او بادرکه شاعر. لیکوال او ژورنالیست و او پر
پښتو او دري ژبو سربیره په عربي. انګلیسي او فرانسوي ژبو هم پوهیده او په
دې ژبو یې ښه لیک لوست کولای شو

استاد پژواک دخپل فرهنګي او سیاسي ژوند په بهیر کې خوراغنیمت آثار کښلي چې په لاندې ډول دي.

۱- کلمه داره رويی. پښتو منظومه.

۲- افسانه های مردم. په دري ژبه فلکلوریک ډوله کیسې.

۳- ګل های اندیشه: د دري شعرونو مجموعه.

۴- پیشوا د جبران خلیل دپیامبر د کیسې ژباړه.

[illegible]ان د تاګور دیوه اثر ژباړه.

۶- میهن من: دپښتو او دري شعرونو منتخب.

همدارنګه استاد پژواک په انګلیسي ژبه هم لاندې اثار لیکلي دي.

- لرغونی آریانا.

- افغانستان پښتونستان

- دپښتونستان مساله او دپښتونستان ورځ.

اروښاد پژواک پر اوچت فرهنګي شخصیت سر بیره په نړیواله کچه یو پیژندل شوی او بادراینه سیاسي شخصیت هم [illegible] درایت له امله یې په ۱۳۴۶ لمریز کال د ملکرو ملتو د عمومي [illegible] په توګه دنده سرته رسوله او په نظر کې و چې د ملګرو [illegible] وټاکل شي خو ده دا ونه منله او له دغې کرسی څخه [illegible] کته تیرشو.

یادونه: دغه لیکنه د تخنیکي ستونزو له په خپل ځای کې رانغی.

پای

671-6471

محترم ګلجان ته

د عبدالحق محمد او لیلما

د خوا تقدیم شو

APR-25-2010